Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гараба | № 3 (14329) | 1974 оной январиин 4, пятница | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

«КРАСНАЯ ЗВЕЗДА» ГАЗЕТЫЕ ОКТЯБРИИН РЕВОЛЮЦИИН ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

Сэрэгшэдые коммунис ёhoор хүмүүжүүлхэ, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы бэлэдхэл улам hайжаруулха зорилгонуудые амжалтатайгаар шиндхэлгэдэ, тэдэнние элсүүлхэ хэрэгтэ ехэ габьяануудтай байhанайнь түлөө, түрүүшынь номерой гараhaap 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, **«Красная Звезда»** газетые **Октябрийн Революциин** орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Н. ПОДГОРНЫЙ.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль.
1974 оной январиин 2.

ПАРТИДА, СОВЕТ АРАДТА КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ХАНДАҺАН ХАНДАЛГА

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Партиин Центральна Комитеэй Пленум табан жэлэй гурбадахи жэлэй дүнгүүдые гаргаад, энэ жэлэй түсэбэй проект хаража үзэhэнэй hүүлээр hайшаагаа. ССР Союзай Верховно Совет 1974 ондо арадай ажахые хүгжөөлгын гүрэнэй түсэб ба бюджет тухай хуулинуудые баталан абаа.

Экономическа. социальна ба соёлэй байгуулалтын ээлжээтэ зорилгонуудай тодорхойлогдоод байhан мүнөө үедэ КПСС-эй **XXIV** съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ зуураа,табан жэлэй дүрбэдэхи жэлые шэнэ амжалтануудаар тэмдэглэе гэhэн уряаhтайгаар партида, совет арадта — коммунистнууд ба комсомолшуудта, эрэгтэй, эмэгтэй бүхы хүдэлмэришэдтэ, эрэгтэй, эмэгтэй колхозшуудта, промышленностиин ба хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ, эрдэм наукын ба соёл культурын ажал ябуулагшадта КПСС-эй Центральна Комитет хандана.

1973 он совет арадай баатарлиг ажал хэрэгүүдэй түүхэ доторо габшаhaй ажалай жэл болон орохо юм. Энэ жэл хадаа ажалай бурьялма эдэбхи хэшээгээр тэмдэглэгдэжэ, коммунис байгуулалтын али бүхы hалбаринуудта горитой ехэ, аша үрэтэй хүдэлмэриин жэл байгаа.

1973 он дэлхэйн оршондо hайн шухала дабшасаар тэмдэглэгдэжэ, манай ленинскэ партиин, социалис Эхэ ороной уласхоорондын нэрэ хүндын улам саашадаа дээшэлжэ байhые гэршэлhэн жэл болоо. Эб найрамдалай программын хараа бодол, аха дүү оронуудтай бата нягтаар бэелүүлэгдэдэг КПСС-эй эдэбхитэй, үүсхэлтэ уласхоорондын политика хадаа социалис хани нэгэдэлэй жагсаалые бүри ехээр бэхижүүлээ, дэлхэйн политическэ али бүхы оршон байдалда hайн hайхан нүлөө үзүүлээ. Уласхоорондын харилсаануудай хүгжэлтэдэ — түгшүүрилтэ байдалhaa болон «хүйтэн дайнhaa» шахардуу шанга байдалые hуларуулха, социальна ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй эбэй ёhoор харилсаха зам бэшэ эли бодо эрьелтэ хэгдээ.

Манай ленинскэ партиин, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой, ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй өөрынь эб найрамдалай болон арадуудай аюулгүй байдалай хэрэгтэ оруулhан туйлай ехэ хубитые совет хүнүүд, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэн үндэрөөр сэгнэнэ, КПСС-эй ба Совет гүрэнэй эб найрамдалда дуратай гадаадын политикые хани халуунаар дэмжэнэ, hайшаана.

Энэ дэмжэлгэдэ түшэглэн, Центральна Комитет арадуудай аюулгүй байдалай ба уласхоорондын харилсаа холбооной түлөө, эб найрамдалай эрхэ сүлөөгэй ба социальна дэбжэлтын хэрэгэй илан гарахын түлөө саашадаашье hэлбэришэгүйгөөр, шууд сэхэ эрмэлзэтэйгээр тэмсэл ябуулха юм.

Советскэ Союзай гадаадын политикын туйлаhан амжалтанууд хадаа коммунизм байгуулхын тулада, совет арадай амгалан ёhoной зохёохы ажал эрхилхынь тулада уласхоорондын таатай hайн эрхэ нүхэсэл байгуулна.

Нүхэдүүд!

1973 ондо туйлаhанаа бүрин дүүрэнээр сэгнэхын тулада тэрэ жэлэй эхин ямар хүшэр хүндэ байгаа hэм гэжэ hанаадхия. 1972 ондо үзэгдэhэн гай гасалан хүдөө ажахыда бага бэшэ хохидол ушаруулаа, экономикодохи байдалые бүхы дээрэнь орёо хүндэ болгоо, табан жэлэй түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ мэдээжэ бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулаа hэн. Энээнтэй дашарамдуулан, 1973 оной түсэбтэ гол даалгабаринуудые имагтал бэелүүлхэ бэшэ, мүн эдэ даалгабаринуудые нилээд ехээр үлүүлхэ эрилтэ табигдаа бэлэй. Бэлэхэн бэшэ иимэ зорилго табигдаhан юм. Энэ зорилгые бэелүүлхын тулада совет хүнүүд ехэ юумэ хээ, ехэ юумэ туйлаа.

Эрдэм наукатай хани холбоотойгоор хүдэлдэг хүдэлмэришэн ангиин, инженернүүд болон техникүүдэй шэн габьяата ажалай ашаар совет индустри улам саашадаа хүгжэhэн байна. Жэлэй даалгабаряар хараалагдаhан 5,8 процентын орондо промышленна продукциин хэмжээн 7,3 процентээр ехэ болоо. Түсэбhөө гадуур 7 миллиард гаран түхэригэй продукци бүтээгдээ. 915 миллиард үлүүтэй киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдөө, 420 миллион тонно нефть, 670 миллион тонно нүүрhэн малтагдан абтаа, 131 миллион тонно булад хайлуулагдаа, 91 миллион тонно прокат, 72 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилэгдөө. Промышленна үйлэдбэриин бүхы ургалтын табанай дүрбэн хубиhaa ехэнь ажалай бүтээсые дээшэлүүлhэнэй ашаар абтаа гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Ашаа шэрэлгын түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ.

Үйлэдбэриин техническэ хэмжээн улам дээшэлнэ, тэрэнэй технологи ба эмхидхэлынь нарижуулан hайжаруулагдана. Түрүү эрдэм наукын ба техникын эрилтэнүүдтэ харюусама машинанууд, түхеэрэлгэ, приборнууд материалнууд улам ехээр бүтээгдэнэ.

Барилгашадай, хабсаргагшад болон ашаглагшадай ажалайнь хүсэлэл оролдолгоор юhэдэхи табан жэлэй шухалын шухала олохон барилганууд бүтээгдээд, ашаглалгада үгтөө. Тэдэнэй дунда — Самотлор — Альметьевск гэжэ хоёр мянга гаран километр утатай магистральна нефтепровод, «Азовсталь» гэжэ металлургиин заводой зузаан түмэрэй прокатна стан, Орско-Халиловска комбинадай доменно пеэшэн, «Уралкалий» гэжэ комбинат дээрэхи минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилдэг комплекснууд, Павлодарай тракторна заводой, Донецкэ пумаажан бүд нэхэдэг комбинадай шэнэ хүсэнүүд, белок-витаминтай концетрадуудые гаргадаг Ново-Горьковско завод бии. Жэлэй турша соо 90 миллиард гаран түхэригэй сэнтэй шэнэ предприятинууд, цехүүд, фермэнүүд, мелиоративна системэнүүд ашаглалгада үгтөө, байрын гэрнүүд, hургуулинууд, клубууд болон бусад барилганууд бүтээгдээ.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй баатарлиг хүсэлэл оролдолго горитой ехэ илалтаар дүүрээ hэн. 1973 он хадаа талха тарянай түлөө ёhoтой бүгэдэ арадай тэмсэлэй жэл болоо юм.

Колхознигуудтай, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй эм ээмээ түшэлсэн, энэ тэмсэлдэ промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэришэд, Совет Армиин сэрэгшэд, студентнэр, городууд ба хүдэлмэришэнэй тосхонуудай хүн зон эдэбхитэйгээр хабаадалсаа бэлэй.

Ямаршье хэрэг дээрэхидэл мэтээр, республиканууд, хизаарнууд ба областьнууд ургаса хуряалгын техникээр, транспортаар, механизаторнуудаар бэе бэедээ аха дүү ёhoной туhаламжа хүргэдэг байгаа. Ажалшадай коллективүүдэй үүсхэлээр хүдөө нютагуудта зорюулагдан тракторнууд, комбайнууд, транспортын хэрэгсэлнүүд, запасной частьнууд нэмээн бүтээгдэhэн, түсэбhөө гадуур миллион үлүүтэй тонно минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилэгдэhэн юм. Энэ хэрэгтэ хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай эбдэршэгүй бата холбооной түгэлдэр хүсэн, манай арадуудай агууехэ хани барисаан дахинаа эли тодоор харагдаа бэлэй.

Энээнэй эсэстэ үзэгдөөгүй ехэ ургаса абтаа. Бүхы дээрээ 222 үлүүтэй тонно ороohо тарян хуряагдаа. Гүрэнэй амбаарта 90 миллион үлүүтэй тонно гэхэ гү, али 5,5 миллиард пүүд талха таряан хаагдаа. Ороohо тарян худалдаха арадай ажахын түсэбые бүхы союзна республиканууд дүүргээ.

Россиин Федерациин газар таряалангай ажалшад горитой ехэ хубитаяа оруулаа, тэдэнэр Эхэ орондоо 3 миллиард 180 миллион пүүд ороohо таряа үгөө бшуу. Украинын таряашад элбэг баян талха таряагаараа баярлуулhан байна. Тэдэнэр миллиард пүүдhэээ ехые гүрэндэ худалдажа, хэлэhэн үгэдөө нэрэтэй түрэтэйгөөр хүрөө юм. Шэнэ газарайнгаа хоридохи ургаса хуряалгые Казахстан эрхимээр дүүргээ — оромнай энэ республикын колхоз, совхозуудhaa миллиард үлүүтэй пүүд ороohо таряа абаа.

Ороной хлопок ургуулагшад абаhан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргээ. 7,6 миллион үлүүтэй тонно «сагаан алтан» бэлэдхэгдээ. Узбекистанай колхоз, совхозууд 4,9 миллион тонно, Туркмениин колхоз, совхозууд — 1 миллион гаран тонно түүхэй хлопок үгөө юм. Үнгэрhэн жэлнүүдэйхидэ орходоо hураггүй ехэ хартаабха, овощ, сай болон газар таряалангай бусад продукци суглуулагдаа, бэлэдхэгдээ.

Мал ажалай хүдэлмэрилэгшэд ажалдаа шэн габьяа харуулаа. Үнгэрэгшэ жэлэй малай үбэлжэлгын айхабтар орёо хүндэ эрхэ байдалда үнгэрөөшье hаань, тэдэнэр үйлэдбэреэ бага болгоогүй, харин тэрэнэй ургалтые хангаhан байха юм. Колхоз, совхозуудта бүхы түрэлэй адууhа малай болон шубуудай тоо толгой олошороо. Мал ажалай продукци худалдан абаха түсэб дүүргэгдэнхэй.

Эрдэм наукын хүдэлмэрилэгшэд, совет эрдэмтэд шэнэ амжалтануудые туйлаа. Эдэнэй шэн габьяата зохёохы ажалые совет арад үндэрөөр сэгнэдэг юм. Эрдэм,наукын туйлалтанууд үйлэдбэрие саашадань нарижуулан hайжаруулха, ашаг үрэтэй болгохо арга олгоно, тэрэнэй эмхидхэлдэ, технологидо хубилалтануудые хэнэ, научно-техническэ дэбжэлтын шэнэ замуудые, арга боломжонуудые хараална, коммунизм байгуулгын хэрэгтэ алба хэнэ.

Манай орон дотор арад зоной ажалаар бии болгогдоhон бүхы юумэн арадта хабаатай. Промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэриин ургалта совет хүнүүдэй байдал hайжаруулхын тула хэдэ хэдэн шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ арга олгоо. Хүн зоной бодото олзо доход, хүдэлмэришэдэй, алба хаагшадай салин хүлhэн, колхознигуудай ажалай түлбэри дээшэлээ, хэрэглэмжын нийтын фонднууд ургаа. түсэбтэ табан жэлэй гурбан жэлэй турша соо 320 миллионhoo үлүү дүрбэлжэн метр талмайтай байшан гэрнүүд баригдажа, ашаглалгада оруулагдан, 34 миллионhoo үлүү хүн шэнэ байрада нүүжэ ороо. Арадай hуралсал hайжаруулха хэмжээнүүд абтаа, медицинскэ хангалга сар үргэлжэ hайжаржа, ажаhуудалай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалга үргэдөө, арадай үргэнөөр хэрэглэдэг эд бараан ехээр худалдагдана, шанарынь hайжарна. Ажаллаха арга боломжынь, ажабайдалайнь hайжаржа байhые совет хүнүүд үргэнөөр мэдэрнэ.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлдэ экономическа, соёлой байгуулалтада туйлагдаhан амжалтанууд — социалис байгуулалтын арсашагүй булюу, хүсэ шадалтай байhанай шэнэ гэршэ, бүхы совет арадай зохёохы ажалай үрэ дүн, манай ленинскэ партиин асари ехэ ажал ябуулгын, Соведүүдэй, профсоюзуудай, комсомолой эдэбхитэй хүдэлмэриин үрэ дүн мүн.

Мүнөө туйлагдаад байhан бүхы юумэн — Таанадай, хүндэтэ нүхэдүүд ёhoтойл алтан гарай, Таанадай hүбэлгэн хурса ухаан бодолой, зохёохы хүсэлэл оролдолгын аша үрэ мүн. Шахтануудай забойнуудта, нефтиин аранганууд-та, прокатна стануудай дэргэдэ, фабрика, заводуудта, институдуудта, лабораторинуудта, таряалан дээрэ, фермэнүүдтэ — хото город болон hуурин тосхон бүхэндэ совет хүнүүд социалис Эхэ оронойнгоо hүр хүсэ хүгжөөн бэхижүүлжэ, түсэбтэ даабаринуудаа, абаhан уялгануудаа, угтамжын түсэбүүдэ дүүргэхын түлөө шэн габьяатайгаар ажаллажа байна.

Социалис мүрысөөнэй хүсэтэ эбхэрээн соо гайхамшагта шэнэ үүсхэлнүүд мүндэлөө, хэдэн мянгаад ударнигууд, ажалай баатарнууд урган гараа. Эдэнниc үүсхэлшэд, түрүүшүүл гэжэ арад зоной дунда тон зүбөөр нэрлэдэг юм. Эдэмнай шэнэ техникэ шудалhан хүнүүд лэ, эдэнэр бүтээсэ ехэтэй хүдэлмэриин үльгэр жэшээ харуулна. Өөhэдынгөө жэшээгээр ажалай нормо тухай хуушарhан ойлгомжо баримтануудые, үйлэдбэриин эмхидхэлэй арга онолнуудые хубилгана. Эдэнэй туйлалтанууд — зохёохы ажал дээрэ шэнэ амжалтануудые, олониитын баатаршалгануудые гаргаха урма зоригжолой эшэ үндэhэн мүн.

Ороной түрүү коллективүүдэй, эрхим бэрхэ хүнүүдэй аша габьяае парти, Совет правительство үндэрөөр сэгнээ. Промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын, транспортын ехэ бүлэг түрүүшүүл орден, медальнуудаар шагнагдаа, эдэнэй олонхидто, Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо. Манай гайхамшагта ажалшадта нэрэ хүндэ, алдар солo!

Үйлэдбэриин үүсхэлшэдэй, түрүү коллективүүдэй туйлаhан илалтануудаар оромнай омогорхохо ёhoopooл омогорхоно. Гэхэтэй хамта, амжалтануудаа тэмдэглэхэ зуураа, туйлаhанаараа hанаагаа амаржа шадахагүйбди. Ажахы хүгжөөлгэдэ үшөө хэдэ хэдэн дутуу дунданууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии гэжэ үнэн сэхэ руунь хэлэхэ хэрэгтэй. Үсөөн бэшэ предприятинууд, барилганууд, колхоз, совхозууд түсэбтэ даабаряа дүүргэнэгүй, энэнь имагтал гээгдэжэ ябагшадай ажахын үрэ дүнгүүдые доошолуулхаhaa гадна, хэдэн арбаад, хэтэржэ ерэхэдээ, зуугаад дүтэрхы бусад коллективүүдэй хүдэлмэридэ, бүхэли hалбаринуудай хүдэлмэридэ хойшо татана, муугаар нүлөөлнэ. Түүхэй эд ба материалнууд гээгдэлдэ ороно, ажалай жаяг журам эбдэгдэнэ, хүдэлмэришэд үшөөл олоороо ажалаа hэлгэнэ. Үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха хэрэг олохон ушарта унжагайруулагдана, эрдэм, техникын шэнэ шэнэ туйлалтанууд хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэнэ. Тодорхойлон хэлэхэдэ, бидэнэй дунда гээгдэжэ ябаhан предприятинуудай, участогуудай байхагүйнь тула, ажалшадай бүхы коллективүүдэй хүдэлмэриин шэнэ, социалис ажахы эрхилэлгын бүри үндэр хэмжээндэ гаргагдахынь тула үшөөл ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй.

Хүндэтэ нүхэдүүд!

1973 оной бараг hайн дүнгүүд түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ бүри амжалтатайгаар ажаллахын тула шухала арга боломжонуудые хангана. Экономикын бүри хурдан түргэн ургалта туйлаха, хүдэлмэриин шанарай бүхы талануудые горитойгоор hайжаруулха, ажалай бүтээсэ ба нийтын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ ёhoтой байнабди.

1974 оной түсэбые дүүргэлгэ, үлүүлэн дүүргэлгэ хадаа энэ табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхэ хэрэгтэ тодорхойлхы удха шанартай байхаhaa гадна, мүн экономическа хүсэ шадалай саашанхи ургалта хангахаар, ерэхэ табан жэлдэ арад зоной баян дэлгэр, болбосон байдалай хэм хэмжээе улам дээшэлүүлхэ бата бэхи үндэhэ hуури табихаар шухала алхам болохо.

1974 ондо национальна доходые 20 миллиард түхэригөөр, харин промышленна үйлэдбэриин хэмжээе — 31 миллиард шахуу түхэригөөр гэхэ гү, али 1973 онойхиhoo 6,8 процентээр нэмээхэ гэжэ хараалагдана. Бүхы үрэ дүнгүүдэй талаарнь абажа харабал, энэмнай түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй дундуур ургалтаhaa дээшэ болоно. Хүдөө ажахын бүхы продукциин хэмжээе 7 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 7,3 процентээр нэмээхэ гэжэ түсэблэгдэнхэй. Нийтын ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй үндэhөөр национальна доходой ургалтын 87 процентнь туйлагдаха ёhoтой.

Ажалшадай материальна, соёл болбосоролой эрилтэ хэрэглэмжэнүүд бүри хүсэд дүүрэнээр хангагдаха, олон миллион хүнүүдэй гэр байранууд улам hайжаруулагдаха. Эрдэм наука, арадай гэгээрэл элүүрые сахилга, тэрэшэлэн улад зоной социально-соёлой, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын бүхы талануудсаашадаа хүгжөөгдэхэ. Арадай хэрэглэлэй эд товар үйлэдбэрилгэ нилээд үргэдхэгдэхэ.

1974 ондо дүүргэгдэхээр абтаhан гүрэнэй түсэбэй даабаринууд ехэ ба тон харюусалгатай байна. Гэхэ зуура, ажалдаа шадамар бэрхээр хандаhанай, эдэбхи үүсхэл хүгжөөн бадаргаhанай, коллектив бүхэнэй, хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй эмхидэл болон харюусалгые улам hайжаруулhанай ашаар нэмэжэ элирүүлэгдэхэ ба ашаглагдажа болохо арга боломжонуудые, социалис экономикын тон баян бүхы нөөсэнүүдые ямаршье тодорхой түсэб хүсэд бүрин хараада абажа шадахагүй.

Үглөөдэр мүнөөдэрэйхиhөө hайнаар ажаллаад байгаа hаамнай, манай түсэбүүд дүүргэгдэхэhээ гадна, үлүүлэн дүүргэгдэхэ. Жэлэй түрүүшын үдэрhөө эмхитэй, hайнаар ажаллабал, халаанай, hарын, кварталай түсэбтэ даабаринуудые дүүргэлгэ үлүүлэн дүүргэлгэ коллектив бүхэндэ, хүдэлмэрилэгшэ бүхэндэ хуулита болохо ёhoтой.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэхэдээ, ажалайнгаа оролдолго хүсэлэлгые 1974 ондо улам шангадхаха, **бүри ехэ, эрхим hайн, гаргаша багатай продукци үгэхэ** гэhэн лозунг доро түсэбтэ даабаринуудаа болзорhoo урид дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, уряатайгаар КПСС-эй Центральна Комитет бүхы партида, бүхы совет арадта хандана.

Угтамжын түсэбүүдые абахын түлөө хүдэлөөн мүнөө түрүү предприятинуудай үүсхэлээр ороч дотор улам үргэдэн дэлгэржэ байнхай. Энэ үүсхэлые КПСС-эй Центральна Комитет угаа ехэ удха шанартайда тоолоно. Ажалша коллектив бүхэндэ доторойнгоо арга боломжонуудые элсүүлhэнэй үндэhөөр, продукци бүри ехээр бүтээн гаргажа, шанарынь hайжаруулжа болохо байна.

Ажалай бүтээсын ургалта улам түргэдхэхэ, нийтын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ асуудалнуудта социалис мүрысөөндэ онсо анхарал хандуулхыень арадай ажахын бүхы hалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдые КПСС-эй Центральна Комитет уряална.

Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлын түлөө тэмсэхэ гээшэ шэнэ техникэ, технологическа түрүү арганууд ба проектнэ шиидхэбэринүүдые хаа хаанагүй, эршэмтэйгээр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ гэhэн удхатай. Институдуудта, конструкторска бюронуудта, заводуудта, колхозууд болон совхозуудта бии болгогдоhон бүхы шэнэ юумэнүүд, үүсхэлшэдэй, ухаалан зохёогшодой бии болгоhон юумэнүүд нийтын үйлэдбэридэ дары нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ ёhoтой. Совет предприятинуудай продукци шанарайнгаа, техническэ хэм хэмжээнэйнгээ талаар гадаадын эрхим зүйлнүүдhээ дутахагүйhөө гадна, үлүү hайн байлгые эрид шууд туйлаха шухала.

Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын түлөө тэмсэхэ гээшэ хүдэлжэ байгаа агрегадуудые, машинануудые, механизмуудые эгээн hайнаар ашаглаха, тэдэнэй миин байлгые эрид хороохо, хүдэлмэриин сагай час бүхэниие, минута бүхэниие гамнан хямгадаха, ажалай журам саг үргэлжэ бэхижүүлхэ гэhэн удхатай.

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэхэ гээшэ шэнэ үйлэдбэринүүдэй проектээр хараалагдаhан хүсэ түргэн ашаглалгада оруулха, фондын ашаг үгэлгые бүри ехэ болгохо гэhэн **удхатай.**

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэхэ гээшэ продукциин өөрынь үные хямдаруулха, материалай гарасые хорооxo, арьбалалгын гурим наринаар сахиха, материалнуудые илангаяа металл, түлишэ, элшэ хүсэ, капитальна хүдэлмэридэ hомологдоhон түхэриг бүхэниие гамтай ба ашагтайгаар гаргашалха, арьбалагдаhан материалнуудаар түсэбhөө гадуур продукци бүтээн гаргалга нэмээхэ гэhэн удхатай.

Урдахи зорилгонуудаа шиидхэхын тула, экономико хүтэлбэрилхэ бүхы хүдэлмэреэ бүри дээдэ хэм хэмжээндэ гаргаха эрилтэ табигдана. Министерствэнүүд, албан зургаанууд, түсэблэлгын, хангалгын ба финансын зургаанууд угтамжын түсэбүүдээ, абаhан социалис уялгануудаа ажалшадай дүүргэхынь тула шухала бүхы арга хангаха ёhoтой. Эдэ зургаанууд захиргаанай гурим hайжаруулха, түсэблэлгэ, ажалай эмхидхэл ба үйлэдбэриин бүхы hалбаринуудтахи экономическа урмашуулга улам нарижуулха зэргэтэй.

Экономико хүтэлбэрилгын хэрэгтэ ажалшадые бүри үргэн олоор элсүүлбэл, харюусалга улам дээшэлүүлбэл, кадрнуудай үмэнэ табигдадаг эрилтэ бүри шангадхабал, хэрэгэй амжалтада туhа дүхэм болохо.

Нүхэдүүд!

Мүнөө манда бии байhан бүхы юумэн, үглөөдэр бидэнэй туйлаха юумэн өөhэдhөөмнай, совет хүн бүхэнэй зохёон байгуулхы шадабариhaa, ушар ёho hайн мэдэлгэhээ, тусхай бэлэдхэлhээ, харюусалгын мэдэрэл ба журамhaa дулдыдаха.

Совет обществын гол хүсэн болоншо манай баатар габьяата хүдэлмэришэн анги, инженернүүд, техникүүд болон конструкторнууд, индустриин бүхы хүдэлмэрилэгшэд хараалhан түсэбүүдээ болзорhoo урид дүүргэхын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ саашадаа дабшаха, хэзээ хэзээнэйхидэл ялаар өөhэдынгөө хүсэ, эрдэм бэлиг, дүй дүршэлые дахинаа бодото хэрэгүүд болгохо, ушар ёho hайн мэдэлгын эмхидхэлэй ба бүтээсэ шадабариин үльгэр жэшээ харуулха гээд **этигэжэ байhанаа КПСС-эй Центральна Комитет элирхэйлэн мэдүүлнэ.**

Манай алдарта колхозно таряашад, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд туйлаhан амжалтануудаа батадхаха, 1974 ондо hайн ургаса туйлажа, хүдөө ажахын продукци бүри ехээр үйлэдбэрилжэ ба бэлэдхэжэ, Эхэ ороноо баясуулха; газарай гектар бүхэниие, машина бүхэниие, тэжээлэй центнер бүхэниие, үтэгжүүлгын тонно бүхэниие бүри ехэ үрэтэйгөөр ашаглаха; хүдөө ажахыгаа саашадань эршэмтэйгээр хүгжөөхын, тэрэнэй материально-техническэ үндэhэ hуурие бэхижүүлхын тула хүдэлмэришэн ангитай хамта шэнэ алхам хэхэ байха гээд **КПСС-эй Центральна Комитет этигэнэ.**

Манай совет интеллигенци эрдэм, техникэ болон соёлые бүри ехэ эршэтэйгээр, оролдосотой нэтэрүүгээр хүгжөөхэ, научна хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, эрдэм, техникын шухалын шухала туйлалтануудые арадай ажахыда түргэнөөр нэбтэрүүлхэ, совет хүнүүдэй ажабайдал баяжуулдаг оюун бодолой зохёол бүтээлнүүдые бии болгохо гээд **этигэжэ байдагаа КПСС-эй Центральна Комитет элирхэйлэн мэдүүлнэ.**

Шэн зоригто ажалаараа, үхибүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ үдэр бүриин оролдолго гаргадагаараа олониитын дунда тон хүндэтэй магтаалтай болоhон **манай совет эхэнэрнүүд** табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө арад бүгэдын тэмсэлдэ хубитаяа ехээр оруулха байха гэжэ **КПСС-эй Центральна Комитет этигэнэ.**

Манай гайхамшаг залуушуул Ленинэй захяа заабаринуудта, Коммунис партиин хэрэгтэ үнэн байдагаа шэнэ хүсэтэйгөөр лаблан баталха, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлые габшагай ажалай, эрхим hуралсалай жэл болгохо гээд **этигэжэ байhанаа КПСС-эй Центральна Комитет элирхэйлэн мэдүүлнэ.** Залуу үетэндөө, тэрэнэй ажалша бүхэригтэ, оролдосотой нэтэрүү, шэн зоригтой байhанда Эхэ орон этигэнэ!

Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө совет хүнүүдэй хүсэн түгэс хүдэлөөе толгойлхо, суглараhан дүй дүршэл хүсэд бүрин хэрэглэхэ, ажал ябуулгаяа улам нарижуулан hайжаруулха, хододоо түрүүлэн ябаха, эгээн бэрхэтэй газарта байха, арад зондоо, тэрэнэй аша туhын, зол жаргалай түлөө тэмсэлдэ эрдэм мэргэжэлээ, хаба шадабаринуудаа зорюулха уряатайгаар **КПСС-эй Центральна Комитет партийна организацинуудта, бүхы коммунистнуудта хандана!** Урдахи зорилгонуудаа шиндхэхын түлөө Соведүүдтэй, профсоюзуудтай, комсомолтой хамта дайшалхы ёhoор тэмсэхыень, жэлэй ажахын түсэбүүдые дүүргэхын тула эмхидхэлэй, политическэ, суртал бодолой ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри бүри үргэнөөр эмхидхыт. Эрхим коллективүүд, үйлэдбэриин түрүүшүүл ба үүсхэл гаргагшад, мүрысөөндэ илагшад арад бүгэдын хүндэлэлөөр хүреэлэгдэхэ, материальна, моральна урмашуулагдаха ёhoтой.

Орёо ба харюусалгатай олон хэрэгүүд урдамнай угтажа байна. Уг зорилгоёо туйлаха замдахи ямаршье бэрхэшээлнүүдые дабаха хаба шадабаритай манай арадай агууехэ зохёон байгуулхы эршэ зоригто Ленинскэ парти гүн ехээр этигэнэ. Уг зорилгомнай арюун hайхан, энэрхы сэдьхэлэээ эшэ үндэhэтэй — Эхэ оронойнгоо хүгжэн hалбархые, бүхы совет хүнүүдэй баян дэлгэр байдалтай, зол жаргалтай байхые хүсэдэг.

Манай социальна экономическа шэнэ туйлалтанууд интернациональна угаа ехэ удха шанартай социализмын дура татадаг хүсые бүри ехээр арьбадхаха, Соведүүдэй ороной уласхоорондын нэрэ хүндын саашадаа урган бадаралгада туhа хүргэхэ байха. Коммунис общество амжалтатайгаар байгуулга — социалис хани нэгэдэлые бэхижүүлгын, арадуудай эб найрамдал ба аюулгүй байдал батадхалгын, хүн түрэлтэнэй социальна дэбжэлтын хэрэгтэ совет арадай эрхим хубитань болоно.

Совет хүнүүд бүгэдэ арадай социалис мүрысөөнэй тугые бүри дээрэ үргэхэ. 1974 оной түсэбтэ даабаринуудые, социалис уялгануудые шэн зоригто, габшагай ажалаараа болзорhoo урид дүүргэхэ байха гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет этигэнхэй.

Хүндэтэ нүхэдүүд, Эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые улам бэхижүүлхын тула, манай орон доторхи коммунис байгуулалтын аша туhада ажалай шэнэ илалтанууд тээшэ, ажалай шэнэ баатаршалганууд тээшэ дабшыт!

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН ТУХАЙ ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Байгша оной январиин 3-да Улаан-Үдэ хотодо областной партийна эдэбхитэдэй суглаан болобо.

Энэ суглаанда хабаадагшад «КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй дүнгүүд ба областной партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудал зүбшэн хэлсэбэ.

Тус асуудалые зүбшэн хэлсэлгэдэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев,** КПСС-эй Сэлэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь **В. Б. Базаров,** Улаан-Үдын авиационно заводой парткомой секретарь **Г. Д. Бондаренко,** Кабанскын совхозой директор **А. И. Хмелев,** Улаан-Үдын нооhо угаадаг фабрикын директор **В. И. Шиганов,** КПСС-эй Яруунын райкомой нэгэдэхи секретарь **К. А. Албашеев,** Буряадай барилгын управлениин барилга-хабсаралгын 1-дэхи управлениин барилгашадай бригадын бригадир, Социалис Ажалай Герой **Б. А. Полторацкий,** Тимлюйн цементын заводой директор **Л. К. Рымов,** Буряадай статистическэ управлениин начальник **Д-Н. Т. Раднаев,** Загарайн аймагай Хандагатайн леспромхозой главна инженер **А. Д. Егоров,** республикын арадай хяналтын комитедэй түрүүлэгшэ **И. Д. Черняков,** «Сельхозтехникын» республиканска нэгэдэлэй түрүүлэгшэ **С. Г. Довгань,** Сэлэнгын совхозой парткомой секретарь **М. Ж. Шагдаров** гэгшэд хабаадалсаба.

КПСС-эй XXIV съездын хараалhан дотоодын болон гадаадын политикые бэелүүлхэ талаар КПСС-эй Центральна Комитедэй ба ЦК-гай Политбюрогой ажал ябуулгые эдэбхитэйгээр дэмжэжэ, областной эдэбхитэдэй суглаан хабаадагшад нэгэн дуугаар hайшааба.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй Пленум дээрэ хэлэhэн үгэ соо заагдаhан тобшолол болон заабаринуудые шэгүүлэн бэелүүлхэ зорилго хараалhан тогтоол областной партийна эдэбхитэдэй суглаан батлан абаа.

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй шалгалтын приборнууд болон автоматикын талаар слесарь Николай Бурлаков хамта ажалладаг нүхэд соогоо оролдосотой ажалаараа суурхадаг юм.

Николай Бурлаков юhэдэхи табан жэлэй шиндхэхы, гурбадахи жэлдэ эрхим hайнаар хүдэлhэн, «Бурятэнергын» заhабарилга-ашаглалгын управлениин Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаhан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Бурлаков.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

РАЙОННО ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

ЗОРИЛГО ТОДОРХОЙ, ХАРЮУСАЛГА ЕХЭ

Улаан-Үдын аймаг — ниислэл хотодомнай эгээл дүтэ шадарай аймаг. Тиимэ тула городой ажалшадай хэрэглэмжые эдеэ хоолои талаар хангалсаха гэһэн түрүүшын ээлжээнэй зорилготой.

Сагаан эдеэ ехээр абаха, овощ, хартаабха элбэгээр ургуулха гэһэн шэглэлтэйгээр аймагай колхоз, совхозууд хүдэлнэд.

Улаан-Үдын аймагай газар дээрэ республикымнай хүдөө ажахын туршалгын станци, хүдөө ажахын институдай, техникумэй һуралсалай ажахынууд, республикын агрохимлаборатори, газар һайжаруулгын, гидромелиоративна техникум байрланхай. Гэхэшэлэн аймагай онсо шэнжыень тобшо тэдыгээр тоолохоһоо уламжалаад, саашань тобшолон хэлэхэдэ, ажахынуудынь тодорхой шэглэлтэйнүүд, түрүү дүй дүршэлэй, эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэгдэн ябуулагдажа, аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлдэг байха зэргэтэй. Аймаг яһала һайн эрхэ байдалтай, ехэнүүд арга боломжотойшье. Улаан-Үдын аймагай партийна организаци, бүхы ажалшад һүүлэй гурбан жэл соо ажахы, соёл культураяа хүгжөөхэ талаар юу туйлаад, амжаһан хэрэгһээ, үзэгдэһэн дутуу дунданууднаа ямар тобшолол хээб? Юһэдэхи табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхын тулада үшөө ямар зорилгонууд табигданаб? Энээн тухай һаяхан үнгэрһэн табадахи районно партийна конференци дээрэ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **К. К. Шомоев**, шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр **В. Н. Брянский** гэгшэд тоосоото элидхэлнүүд дотороо, 16 делегат үгэнүүд соогоо дэлгэрэнгыгээр тогтобо.

Амжалтаһаа һанаагаа амаралтай бэшэ

Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ малһаа ашаг шэмэ ехээр абаһандаа Улаан-Үдын аймагай ажалшад бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугта хүртэһэн алдартай.

Аймагай колхоз, совхозуудай дундаһаа «Маяк» колхоз, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гурбадахи отделени СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын, хүдөөгэй хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугуудые абаһан. мал ажалай 53 түрүүшүүл орден, медальнуудта хүртэһэн солотой. Ажалша зоноймнгоо оролдолго хүсөөр Улаан-Үдын аймаг гүрэндэ мяха, һү, нооһо, үндэгэ худалдаха гурбан жэлэйнгээ түсэб үлүүлэн дүүргэнхэй.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада аймагта гурба мянган гектар шэнэ газар ашаглагдаа, тарилгын талмай таба мянган гектараар үргэдхэгдөө. Хартаабха гүрэндэ худалдаха гурбан жэлэй түсэб дүүргэгдөө. Тухэреэн жэл соо овощ ургуулжа байха теплицэнүүдэй түрүүшын ээлжээнүүд ашаглалгада үгтөө. Бүхы ажахынуудта тарялангай севооборотнууд нэбтэрүүлэгдэжэ, минеральна болон нютагай үтэгжүүлгэ улам ехээр хэрэглэгдэжэ байнхай. Сабшалан һайжаруулха, һайн бэлшээринүүдые тогтоохо, малай томодхогдоһон, оньһожоруулагдаһан комплекснуудые бодхохо хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэжэ эхилээ.

Аймагай ажахын, соёл культурын алишье һалбариие, ажалшадай депутадуудай Соведүүд болоод засаг түрын, ниитын эмхинүүдые абажа харабал, өөһэд өөһэдын туйлалтатай, XXIV партсъездын табиһан зорилгонуудые бэелүүлхын тулада оролдолго хүсэлэл гаргажа байнхай гэжэ тэмдэглээд, конференциин делегадууд гол анхаралаа үшөө шиидхэгдээдүй асуудалнуудта, урдахи зорилгонуудтаа хандуулһаниинь зүб.

Улаан-Үдын аймагайхид туйлаһанаараа һанаагаа амарха ёһогүй. Юуб гэхэдэ, үйлэдбэреэ ашаг ехэтэй, бүтээсэ һайтай болгожо арьбажуулһанһаа бэшэ, харин үргэдхэн дэлгэрүүлһэнһээ мүнөөнэйнь амжалта туйлагдаа, гүрэнэй зүгһөө ехэ туһаламжын аша туһаар амжагдаа. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада аймаг 250 трактор, 150 комбайн, бусад олон машина, техникэ абаа. Шэнэ барилгануудта һомологдоһон мүнгэн хоёр дахин ехэ болоо.

Доторойнгоо хүсэ, хэрэгсэлнүүдые, ехэ арга боломжонуудые аймагай ажахынуудай ахираар хэрэглэжэ байһаниие олон жэшээнүүдээр баримталжа болоно.

Һү һаалииень абаад үзэе. Имагтал үнеэдэй тоо толгойн олошорһонһоо һү абалга дээшэлээ, үнеэн бүхэнһөө жэл соо һаагдадаг һүн һүүлэй хэдэн жэл соо нэгэл хэмдээ, 2500 литрһээ дээшэ гаранагүй. Мүн ургасын хэмжээн бирагүй: нэгэ гектарһаа дунда зэргээр орооһоной гараса 10 центнертэ, овощ, хартаабхын — 100 центнертэ хүрэнэгүй.

Элидхэлшэ **Шомоев К. К.**, үгэ хэлэһэн делегадууд — «Маяк» колхозой һаалишан **Ермакова Е. В.**, республикын хүдөө ажахын туршалгын станциин директор **Барьядаев К. Л.**, Оронгын совхозой хонишон **Доржиев П-Д. Ц.**, «Искра» колхозой түрүүлэгшэ **Трифонов Л. С.**, «Пригородный» совхозой хартаабхашан **Батышев А. И.** ямар шалтагаануудһаа аймаг үшөөл ашаг багатайгаар хүдэлнэб, энэ дутагдалые усадхаха ямар арга бииб гэжэ һанал бодолоо, ажаглалта һанамжануудаа хубаалдаһан, тодорхой дурадхалнуудые оруулһан байна. Үйлэдбэриие боломжотойгоор, мүнөө үеын эрилтын ёһоор ударидаха, ажалшан бүхэн хүдэлмэриингөө дүн, гаргашыень тодорхойлжо, тооложо һураха гэхэшэлэн ажалаа адаглаха, сасуулха, шэлэхэ гээшэ тон шухала болоод байна гэжэ тэдэнэр тон зүб тэмдэглээ.

Адли байдал, ондо ондоо дүн

Ниислэл хотынгоо улад зониие эдеэ хоолой зүйлөөр хараалагдаһан түсэб даабариин ёһоор хангадаг болохын тулада Улаан-Үдын аймагай ажалшад мүнөөнэй хэмжээнһээ һураггүй ехэ һү, овощ, үндэгэ гэхэ мэтые жэлэй дүрбэн сагта жэгдэ һайнаар абадаг байха зэргэтэй. Энэ зорилгоёо бэелүүлхын түлөө ашаглагдаагүй арга боломжонуудые нэн түрүүндэ хэрэглэхэ шухала гэжэ конференци тобшолол хээ. Энэ юун бэ гэхэдэ, адли бэшэ байдалда ажалладаг аад, нүхэдһөө хүршэнэрһөө гээгдэдэг ябадалаа усадхажа, аймагай ажалшад бүгэдөөрөө жэгдэ һайнаар хүдэлдэг болобол, ямар ехэ нөөсэеэ нэмэлтэ гаргашагүйгөөр хэрэглэхэ байна гээшэб?!

«Мартын 8» колхозой таряашадай жэл бүри гектар бүхэнһөө 15 центнер орооһо хурьадаг байхада, «Авангард» колхозойхид оройдоол хахадынь абана. Колхоз, совхозуудай түрүү һаалишадай үнеэн бүхэнһөө жэлдээ 3 мянган литр һү һаахадань, олонхи һаалишад арай шамай 2 мянган килограммда хүргэнэ. Үһалагдадаг сабшалангһаа гектарай 30 — 40 центнер хүрэтэр үбһэнэй нэгэ ажахыда хуряагдахада, нүгөөдэдэнь — 10—15 центнер суглуулагдана. Ивалгын туршалгын үйлэдбэриин ажахы, ангай совхоз, шубуунай фабрика, «Маяк», «Искра», «Мартын 8» колхозуудай ажахынгаа жэлые сэбэр олзо оршотойгоор үнгэргэдэг байхадань, аймагай бусад ажахынууд: Оронгын совхоз (урда тээнь «Улаан Оронго» колхоз), «Заветы Ильича» совхоз (урда тээнь «Коммунизм» колхоз), «Авангард» колхоз илангаяа ехэ гаргаша, гарзатай, экономикынгоо талаар һула.

Даажа ябаа ажалдаа, албанайнгаа хэрэгтэ зарим хүнүүдэй харюусалга багатайгаар хандадаг, ажалай болон ниитын журам хазагайруулһан, хамтын зөөриин, алмалта арьбалалтын түлөө ээзн ёһоной оролдолго гаргадаггүй хүнүүдтэ шанга эрилтэ табигдадаггүй ушарһаа, кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, мэргэжэл шадабарииень дээшэлүүлхэ талаар хүдэлмэриин һулаар ябуулагдадаг дээрэһээ иимэ хоёр ондоо байдал, үрэ дүнгүүд үзэгдэнэ гэжэ делегадууд аймагай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ **Рыжаков М. Ф.**, «Сельхозтехникын» Оронгын отделениин токарь **Гомбоев Ц. Н.**, аймагай хүдөө ажахын управлениин ахалагша зоотехник **Кауров Ф. М.**, Куйтунска дунда һургуулиин багша **Михалева М. Ф.**, аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Плотников А. И.** болон бусад тобшолол хээ. Түрүү ябаа колхоз, совхозуудай, фермэ, звенонуудай, предприяти, эмхи зургаануудай амжалтань хадаа тэндэхи партийна организацинуудай хүсэлэл оролдолгоһоо, ударидагшадайнь эдэбхи үүсхэлһээ дулдыдадаг байна.

Тоосоото үе соо партиин райком гээгдэжэ ябаһан ажахынуудые хүтэлбэрилхы кадрнуудаар бэхижүүлхын тулада зохихо хэмжээнүүдые абаһан, партийна билет һэлгэлгэтэй дашарамдуулан, коммунистнуудые зүбөөр хубаарилан, шиидхэхы участогуудта эльгээхэ, үүсхэл үүргыень, харюусалгыень дээшэлүүлхэ, партийно-эмхидхэлэй, үзэл сурталай хүдэлмэри ашаг үрэ ехэтэйгээр ябуулха тушаа яһала хүдэлмэри эмхидхээ. Тиибэшье энэ талаар үшөөл олон дутуу дунданууд элирүүлэгдээ.

Үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри бодото байдалтай холбоо барисаа муутайгаар ябуулдаг, социалис мүрысөө хүтэлбэрилгэдэ ёһо тэдысээр хандадаг ушарнуудта эсэс табигдаха зэргэтэй. Ажалшадта ойро холынь зорилгонуудые һайса ойлгуулха, даабаринуудыень нягтаар тодорхойлхо гээшэ илангаяа шухала гэжэ тэмдэглэгдээ. Тиин урдаа ямар зорилготойгоо тоб байса мэдэһэн хүн эдэбхи үүсхэлтэйгээр, харюусалга ехэтэйгээр хүдэлдэг гээшэ.

Районно партийна организаци аймагайнгаа хүгжэлтын, мүн холын хараанай асуудалнуудые үдэр бүхэнэйнгөө анхаралһаа һалгангүй, удаа дараалуулан шиидхэхые оролдохо зэргэтэй гэжэ конференци онсолон тэмдэглээ.

Шиидхэбэреэ хүлеэһэн гол асуудалнууд

Малһаа абадаг ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхын тулада гансашье хоол хошыень элбэгжүүлхэ, шанартай үлэтэй болгохо, дал байрыень, харууһыень һайжаруулха бэшэ, үшөө үүлтэрыень эрид дээшэлүүлхэ асуудал табигдана. Энэ талаар Улаан-Үдын аймаг бусадһаа һайн арга боломжотойшье һаа, үлүү ехэ юумэ харуулнагүй. Малай үүлтэрые, харууһалгые һайжаруулха талаар Ивалгын туршалгын үйлэдбэриин ажахы, һуралсалай эмхи зургаануудай ажахынуудта бусадай ажаглан абамаар дүй дүршэл хомор. Эрдэм ухаанай, оньһон техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгээр мүн лэ бэшэндэ жэшээ боложо шадаа гэхын аргагүй. Эдэ туршалгын, эрдэм шэнжэлэлгын ажахынуудай коллективүүд уялга зорилгоёо, нэрэ солоёо һанажа, жэшээтэ һайнаар мал ажалай саашанхи хүгжэлтын асуудалнуудые шиидхэхэ зэргэтэй. Гэхэ зуура Ивалгын ОПХ-гай парткомой секретарь конференци дээрэ гараһан шүүмжэлһээ ямар тобшолол хэһэнээ дурдангүй, харин үнгэрһэн сагта юу хэһэн тухайгаа, жэшээлхэдэ, хэды партийна суглаа татаһан, ямар асуудалнуудые зүбшэһэн тушаагаа хубхай хооһоор тоолоод, зарим тэдыгээр үшөө зэмэеэ сагааруулхые һэдэһэниинь тон зохицгүй байгаа.

Газар эдлэлгын, тарялан ажалай талаар аймагай үшөө шиидхээгүй асуудал гэхэдэ, сагай ямаршье уларилда тогтууритай һайн ургаса хуряахын тулада али болохо хэмжээнүүдые хараалха шухала. Уһалууритай тарялан, сабшалан, бэлшээриин талмайе үргэдхэхэтээ хамта, уһалалгын шанар дээшэлүүлхэ, тарималурганалнуудай таараха сортнуудые нютагжуулха, үбһэ ногооной ботаническа бүридэл һайжаруулха болоно. Гэхэтэй хамта республикын туршалгын станциин бии болгоһон шэниисын, житняк ногооной шэнэ сортнуудые ажахынуудта дэлгэрүүлхэ хүдэлмэри унжагайрна гэжэ «Советская Россия» колхозой түрүүлэгшэ **Мокров К. К.** шүүмжэлээ. Ургасые дээшэлүүлхэ агротехникын мэдээжэ заабаринуудые хэрэглэхэдээ, нютаг нютагуудай эрхэ байдал ямар нүлөөтэй байһые наринаар адаглан шэнжэлхэ шухала гэжэ тэрэ хэлээд, өөһэдынгөө колхозой байдал дээрэһээ хэдэн һонирхолтой баримтануудые дурдаа. Жэшээлхэдэ, нарин зурууудаар тариһанда орходоо, хэрээһөлүүлжэ хаяһан орооһон 3 центнер хүрэтэр дээшээ ургаса үгэнэ, паар болгохо газартаа горох тарихада, хүрьһэнэй шэмэ бүри һайн болоно.

Мүнөө ашаглагдажа эхилһэн, баригдажа байһан малай томодхогдоһон, оньһожоруулагдаһан хэдэн комплекснуудые эхилхэһээ һайнаар хэрэглэхэ, саашадаа иимэнүүд комплекснуудые колхоз, совхозуудай хамтын хүсөөр бариха, ашаглаха тухай асуудал мүн лэ конференциин делегадуудай анхаралда табигдаһан байна.

Эдэ болон бусад асуудалнууд, тодорхой зорилгонууд тухай партийна конференциин нэгэн дуугаар абаһан тогтоол соо дэлгэрэнгыгээр бэшэгдээ.

Районно партийна конференциин хүдэлмэридэ партиин обкомой бюрогой гэшүүд — партиин обкомой секретарь Бадиев А. А., республикын арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ Черняков И. Д., республикын мелиорациин ба уһанай ажахын министр Большаков В. Г. гэгшэд хабаадалсаа.

***

Шэнээр һунгагдаһан партиин районно комитедэй эмхидхэлэй пленум дээрэ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретаряар **Шомоев К. К.**, секретарьнуудаар **Буерачный Э. И.**, **Федотов Т. И.** һунгагдаа.

Ц. ДУГАРОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: конференциин делегадууд (зүүн гарһаа) «Сельхозтехникын» Оронгын отделениин слесарь-моторист Д. Ц. Дараев, Ивалгын ажахын механизатор В. Б. Эрдынеев, Ивалгын типографиин наборщица М. Н. Дунаева, «Пригородный» совхозой һаалишан А. А. Павлова, «Сельхозтехникын» Оронгын отделениин токарь Ц. Н. Гомбоев.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

ПАРТИЙНА ХРОНИКО

КОНФЕРЕНЦИИН ДҮНГӨӨР ХӨӨРЭЛДЭБЭ

КПСС-эй Түнхэнэй райкомой конференц-зал соо аймагай партийна эхин организацинуудай секретарьнарай ээлжээтэ семинар һаяхан үнгэргэгдэбэ.

Семинар дээрэ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь П. А. Фалилеев аймагай 41-дэхи партийна конференциин дүнгүүд тухай дэлгэрэнгы элидхэл хээ. Энэ элидхэл соогоо 1973 оной гүрэнэй түсэбүүдэй дүүргэлтэ тухай тоггтоо.

Тоосоото, һунгалтын суглаануудай аша үрэ тухай, залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлгэ тухай райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша И. Л. Полхоноев хөөрөө.

Хэрэг ямараар эрхилхэ тухай райкомой таһагые даагша Н. С. Дёмин хөөрэхэдөө, документнүүдые зүбөөр бэшэхэ хэрэгтэ анхарал хандуулаа.

Мүн партийна организацинуудай хүдэлмэриие түсэблэлгэ тухай, үзэл сурталай хүдэлмэри һайжаруулха арга боломжонууд тухай, партийна документнүүдые һэлгэлгын ябаса тухай райкомой хүдэлмэрилэгшэд А. П. Цымбалюк, Л. Г. Мезенцев, А. М. Р[...]кова гэгшэд мэдээсээ.

Семинарта хабаадалса[...]дай урда «Знание» бүлгэ[...] гэшүүн А. Н. Пантелеев у[...] хоорондын байдал тухай [...]ци уншаһан байна.

Ээлжээтэ иимэ семинар [...]нинэй нэрэмжэтэ колх[...] зарлагдаха. 1974 оной ян[...]риин 20-до партийна э[...] организацинуудай секрет[...]нар тэндэ сугларжа, колх[...] коммунистнуудай ажал х[...]гүүдтэй танилсаха юм.

Б. БИРБАЕВ,
манай штатнабэшэ корр.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ҮНЭТЭ МЕТАЛЛ ЕХЭЭР АБАХА АРГАТАЙ

Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай бүхы коммунистнуудай хабаадалгатай тоосоото һунгалтын суглаан боложо үнгэрбэ. Ингэжэ тус предприятиин коммунист бүхэн парткомой тоосоото үедэ ябуулһан хүдэлмэриие сэгнэлсэһэн, тэрэнэй саашадаа бэелүүлхэ зорилгые хараалалсаһан байна бшуу. Энэ суглаанай урда тээ партийна эхин организацинуудта тоосоото һунгалтын суглаанууд үнгэргэгдэһэн. 1973 ондо комбинадай 74 түрүүшүүл КПСС-эй зэргэдэ абтаһан, тэдэнэй гурбанай нэгэ хубинь хүдэлмэришэд юм.

Парткомой секретарь Р. В. Никитков элидхэл дотороо Холтоһоной руднигай, шанаржуулгын фабрикын, капитальна барилгын управлениин, заһабарилгын-механическа заводой партийна эхин организацинууд олон хүнүүдые зэргэдээ абаа гэжэ тэмдэглээ.

«1973 оной арадай ажахын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай тоггтоолые бэелүүлхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулагдана. Комбинадай руднигууд, цехүүдтэ үнгэргэгдэһэн партийна хүдэлмэришэдэй, комсомолой суглаанууд дээрэ тодорхой хэмжээ ябуулганууд хараалагдажа. мүрысөөнэй гурим баталагдаһан юм. Комбинадай хүдэлмэриие улам һайжаруулха зорилгоор дирекци болон парткомой зүгһөө элдэб хэмжээнүүд абтаа.

Гэбэшье хараалһан хэмжээ ябуулгануудай олонхинь дүүргэгдэнгүй үлэшэнхэй. Жэшээнь, центральна электростанци оройдоол нэгэ сүүдхэ соо хүрэхэ нүүрһэтэй байдаг. Сонгиныи уурхайһаа тэрэниие түргөөр зөөжэ, долоо, арбан хоногой нөөсэтэй байха эрилтэ дүүргэгдэнэгүй. Харгын муу байһанһаа, автомашинануудай үсөөнһөө боложо иимэ байдалда орошодог ушар үшөөл тохёолдоһоор. Комбинадай партком энэ дутуу дунданнуудые усадхаха хэмжээ абажа шадаагүй. Мүн Холтоһоной руднигта малталгын хүдэлмэри хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнэ.

Партком үдэр үдэрэйл асуудалнуудые шиидхэлгээр ажал ябуулгаяа хизаарлана. Харин холын хараата зорилгонууд анхаралда абтанагүй.

Комбинадай саашанхи хүгжэлтэнь Юнхэрэй шэнэ рудник улам үргэдхэлгэһөө сэхэ дулдыдаха байна. Энэ хэрэгтэ миллион түхэриг һомологдожо, нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ түсэбтэй. Энээнэй түлөө мүнөө бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдана. Нэн түрүүн капитальна барилгын управлениин үндэһэ һуури һайжаруулха, мэргэжэлтэдые олоор бэлдэхэ, мүн ажалшадай ажаһууха байрын гэрнүүдые олоор, түргөөр бодхоохо шухала. Эдэ бүхы хүдэлмэринүүдтэ предприятиин партком үдэр бүриингөө анхарал хандуулха зэргэтэй.

Комбинадай рудник, цех, завод, предприятинуудай дунда Холтоһоной руднигай ажалшад түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлые ажалай амжалтаар түгэсхэбэ. Хоёрдохи, гурбадахи кварталнуудай дүнгөөр тэдээндэ нэгэдэхи һуури олгогдожо, дирекциин, парткомой, профкомой, ВЛКСМ-эй комитедэй дамжуулгын Улаан туг барюулагдаһан юм.

Руднигай партийна организаци (секретарь М. Д. Дашанимаев) ажалшадай экономическа, политическэ һуралсалда онсо анхарал хандуулна. Энээнэй ашаар коллективэй ажалай бүтээсэ дээшэлнэ. Материальна болон моральна урмашуулга зүбөөр хэрэглэгдэнэ. Гэбэшье руднигай үйлэдбэридэ горитой дутуу дунданууд бии байһаар. Горнягууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд олоор һэлгэлдэнэ, шалтагаангүйгөөр ажалдаа гарахагүй ябадалнууд олоор үзэгдэнэ, ажалай журам хазагайруулагдана. Эдэ бүгэдэ хадаа хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин һулаар табигдаһанһаа болоно.

Мүн шанаржуулгын фабрикын хүдэлмэридэ дутагдалнууд олон. Эндэхи шэнээр тодхогдоһон үнэ ехэтэй оньһонууд дүүрэн хүсэндөө хэрэглэгдэнэгүй. Юундэб гэхэдэ, Юнхэрэй, Холтоһоной руднигуудһаа руда асаралга таһалдуулагдана. Уһаар, электрын элшэ хүсөөр хангалга мүн лэ муу. Хэрэглэгдэһэн уһа сэбэрлэжэ, дахин хэрэглэхэ системэнүүд хуушаршанхай. Фабрикын түхеэрэлгэнүүдые таһалгаряагүйгөөр ашагладаг болоходоол, бүхыдөө Зэдын комбинат даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэг шиидхэжэ шадаха байна.

***

Шэнэ парткомой секретаряар **Р. В. Никитков**, секретариин орлогшоор **П. Д. Климов** һунгагдаба

Ш. БАКШЕЕВ.
аймагай газетын редакторай орлогшо.

АЖАЛ ХЭРЭГЭЙ ЭРИЛТЭНҮҮДЫЕ ХАРААДА АБАЛСАН

СССР-эй Хүдөө ажахы[...] министерство «Ажалшада[...] экономическа һуралсал һа[...]жаруулха тухай» КПСС-э[...] ЦК-гай, мүн СССР-эй Вер[...]ховно Соведэй июлиин (197[...] оной) сессиин тогтоолнуу[...]дые хүтэлбэри болгон, мэр[...]гэжэлтэдые бэлдэлгэ эмхи[...]хэхэ хэрэгтэ горитой хуби[...]лалтануудые оруулба. Ту[...] министерствын харьяата ху[...]дөө ажахын дээдэ, дунд[...] һуралсалай Главна управ[...]лениһээ ТАСС-ай коррес[...]пондентдэ мэдээсэһэнэй ёһоор, хүдөө ажахын дээдэ һургуулинууд, техникумүүд дээр экономическа кадрнуу[...]дые бэлдэлгын түсэбүүд бо[...]лон гуримууд хубилгагдаа. Агрономууд - экономистнуудай орондо саашадаа бүри үргэн мэргэжэлтэй, финансын хэрэг, түсэблэлгэ, ажахы доторой тоосоо эмхидхэлгэ һайн мэдэхэ экономистнууд-үйлэдбэриин эмхидхэлшэдые һургажа гаргадаг болохо гэжэ шиидхэгдээ. Эдэ ба бусад мэргэжэлнүүдые шудалха саг 10 процентээр нэмээгдэбэ.

Хүдөө ажахын предприятинуудтахи ажалые эрдэм ухаанай заабариин ёһоор эмхидхэлгэ, ажалай нормо тогтоолго, экономическа мэдээсэлнүүд болон бусад материалнуудые машинаар шэнжэлэн тодорхойлго гэһэн шэнэ предмедүүд дээдэ һургуулинуудта бии болгогдохонь. «Хүдөө ажахын үйлэдбэри эмхидхэхэ, түсэблэхэ экономико-математическа онол арганууд» гэһэн курса зааха саг нэмэгдээ. Тэрээнһээ гадна, «Хүдөө ажахын предприятинуудай ажахын ябуулгые шэнжэлэлгэ», «Экономическа географи» гэһэн предмедүүд хүсэһэн лэ хүнүүдтэ заагдадаг байһан аад, мүнөө уялгата болоо.

Мүнөө орон дотор мал ажалай промышленна нэгэдэлнүүд эмхидхэгдэжэ байна. Һуралсалай түсэб энэ ушарые хараада абана. Кадрнууд ямар нэгэн асуудалаар бүри һайн мэргэжэлтэй болохо. Һүнэй, мяханай (мал, шубуу, гахай) үдхэлгын хэрэг эрхилдэг экономистнууд бэлдэгдэдэг болохо. Садоводствын, виноград ургуулгын, хүдөө ажахын техникэ заһабарилгын, ажал эмхидхэлгын, захиргаанай, материально-техническэ хангалгын талаар тиимэл тусхай мэргэжэл олгогдодог болохоор хараалагдана.

Бухгалтернуудые бэлдэдэг заншалта һуралсалай түсэб мүн лэ хубилгагдаа. Бүридхэлэй ба тоосооной математикын, тооолгын техникэ хэрэглэхэ түрүү формонуудые, «СССР-тэхи финансын хэрэгүүд ба үрьһа зээлэ», «Экономическа мэдээнүүдые машинаар шэнжэлэн тодорхойлго» гэһэн предмедүүдые шудалхын тула бүри ехэ саг хараалагдадаг болохо.

Москвагай хүдөө ажахын академиин экономическа факультет кадрнуудые бэлдэхэ хэрэг шэнээр эмхидхэлгын жэшээ болоно. Тэрэнэй гурбан отделенидэ 1000 студент һурадаг. Эндэ дүрбэн лаборатори «Минск-32», «Минск-22» гэжэ машинануудтай тооолон тодорхойлгын центр бии. Математическа программировани, тооолон тодорхойлгын машинанууд ба бусад зүйлнүүдые шудалха саг эндэ нэмэгдээ. Автомадай туһаламжаар хүтэлхэ гуримууд, хүдөө ажахын барилгын экономико ба эмхидхэл гэһэн курсанууд түрүүшынхеэ бии болгогдоо. Олон предмедүүдээр шэнэ учебнигүүд ба һуралсалай хэрэгсэлнүүд бэлдэгдэнхэй.

Хүдөө ажахын экономистнуудай тоо наймадахи табан жэлэй турша соо 2,5 дахин олошорһон юм. Тусхай бэлэдхэлгүй олохон практигуудай тэдэнэй дунда бии байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ хүдөө ажахын хэдэн олон техникумүүдтэ эрдэм мэргэжэлээ заочноор һэлбэхэ тусхай отделенинүүд нээгдэнхэй.

Хүдөө ажахыда зорюулан, дээдэ ба дунда мэргэжэлтэй 200 мянган экономистнууд — урда үеынхиһээ 37 мянгаар олон хүн юһэдэхи табан жэлэй турша соо бэлдэгдэхэ болоно.

(ТАСС).

Шан барюулагдаба

1973 ондо орооһо болон газар тарялангай бусад эдеэ хоолой зүйлнүүдэй баян ургаса абажа, гүрэндэ ехээр худалдахын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсоод, ехэ амжалта туйлаһан түрүүшүүлые КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК орден, медальнуудаар шагнаһан байна.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Б. С. Семёнов Бэшүүрэй аймагай түрүүшүүлдэ эндэ һая орден, медальнуудые барюулба.

Баян ургаса абаһанайнь түлөө «Победа» колхозой тракторист Дмитрий Дмитриевич Смолиндо Ленинэй орден барюулагдаба. XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тракторист П. К. Акатов, Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ В. А. Иванов, «Дружба» колхозой тракторист Н. Ф. Силантьев, Охин-Булагай совхозой тракторист Д-Ц. М. Цыренов, Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой тракторист Т. П. Щербин гэгшэдтэ Ажалай Улаан Тугай ордренууд барюулагдаба.

Олон түрүүшүүл «Хүндэлэлэй тэмдэгэй» орденоор шагнагдаһан байна. Мүн «Ажалай габьяагай түлөө», «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медальнууд олон хүндэ барюулагдаа.

Д. ЖУГДУРОВА.

Улаан-Үдын «Электромашина» заводой урлан нарижуулагша Борис Баженовэй дурадхалаар жэлэй туршада зургаа мянган түхэриг алмагдаа гэжэ заводой экономистнууд тооолон гаргаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: урлан нарижуулагша Б. Баженов.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

Авиациин ахамад маршал Константин Андреевич ВЕРШИНИН

Совет сэрэгэй элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша, 1919 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Граждан дайнда, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда эдэбхитэйгээр хабаадагша, Советскэ Союзай Герой, Авиациин ахамад маршал Константин Андреевич Вершинин удаан саг соо хүндөөр үбшэлһэнэй һүүлээр, 74-тэй болохоёо ябатараа, 1973 оной декабриин 30-да наһа бараа.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ ехэ гээлтэ болобо. Совет Армиие эдэбхитэйгээр эмхидхэн байгуулалсагшадай нэгэн, социалис Эхэ орондоо хизааргүй үнэн сэхээр алба хэхэ, өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалыень бэхижүүлхэ хэрэгүүдтэ бүхы наһаяа зорюулһан сэрэгэй бэлигтэй бэрхэ ударидагша бидэнһээ хахасаба.

1919 ондо Улаан Армида алба хэхээ ороод, Граждан дайнда хабаадаһан байгаа. К. А. Вершинин Агаарай-сэрэгэй академи дүүргэһэнэй һүүлээр командна ба штабай хэдэ хэдэн тушаалнуудые даажа хүдэлбэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхинһээ илалта түгэсөөр дүүрэхэ хүрэтэр К. А. Вершинин дайлалдажа байгаа армида алба хэһэн, хэдэ хэдэн фронтнуудай агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдые, агаарай армиие командалһан байна. Фашис түримхэйшүүлтэй тулалдаһан шанга байлдаануудай гал дүлэн соогуур тэрэнэй эмхидхэхы бэлиг шадабаринь, авиационно сэрэгэй ударидагшын бэлиг урган хүгжэһэн юм. Кавказда, Крымдэ, Донбасста дайсаниие һамна бута сохихо, Украиные, Белоруссиие, Польшые сүлөөлхэ үеэр, Германиин газар дээрэ болоһон байлдаануудай үедэ авиациин дайшалхы ябуулгануудые шадамар бэрхээр хүтэлбэрилөө һэн.

Дайнай һүүлэй үеэр К. А. Вершинин Агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдтэ, ороной ПВО-гой сэрэгүүдтэ хүтэлбэрилхы тушаалнуудые дааһан, ПВО-гой Бакугай округой сэрэгүүдые, ороной ПВО-гой сэрэгүүдые командалһан байна.

ВВС-эй ахамад командалагша — СССР-эй обороныи министрэй орлогшо байха үедөө Константин Андреевич сэрэгэй авиациие хүгжөөхэ, улам һайжаруулха, Коммунис партидаа хизааргүй үнэн байжа, Совет Эхэ ороноо сахин хамгаалха патриотическа уялгаяа бэелүүлхын тула хододоо бэлэн байхаар авиатор-сэрэгшэдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргөө. 1969 ондо СССР-эй Обороныи министерствын генеральна инспектораар томилогдоо һэн.

К. А. Вершинин ороной ниитын-политическэ ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаа, партийна хэдэ хэдэн съездүүдэй делегат байгаа, КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Верховно Соведэй депутадаар нэгэнтэ бэшэ һунгагдаһан юм.

Дааһан хэрэгтээ партийна шууд сэхээр, ехэ харюусалгатайгаар хандадаг, түбшэн даруу, хүнүүдтэ урин зүлгыгаар, анхарал оролдолготойгоор хандадаг һэн.

К. А. Вершининэй габьяае Совет гүрэн үндэрөөр тэмдэглээ. Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, Ленинэй зургаан орденоор, Октябриин Революциин орденоор, Улаан Тугай гурбан орденоор, Суворовой I шатын гурбан орденоор, Суворовой II шатын, Эсэгэ Ороноо хамгаалгын дайнай I шатын орденуудаар, олон медальнуудаар, мүн хэдэ хэдэн социалис оронуудай орден, медальнуудаар шагнагдаһан байгаа.

Коммунис партиин үнэн хүбүүн, Совет Эсэгэ ороной дүлэтэ патриот Константин Андреевич Вершининэй тунгалаг дурасхаал манай зүрхэ сэдьхэлдэ хэтэдээ үлэхэл.

Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин, М. А. Суслов, А. А. Гречко, Д. Ф. Устинов, Л. В. Смирнов, Б. П. Бугаев, П. В. Дементьев, И. И. Якубовский, В. Г. Куликов, А. А. Епишев, С. Л. Соколов, В. Ф. Толубко, И. Г. Павловский, П. Ф. Батицкий, П. С. Кутахов, С. Г. Горшков, К. С. Москаленко, С. К. Куркоткин, Н. Н. Алексеев, А. Т. Алтунин, Н. И. Савинкин, Н. В. Огарков, И. Н. Шкадов, И. Х. Баграмян, А. М. Василевский, Ф. И. Голиков, Г. К. Жуков, П. К. Кошевой, В. И. Чуйков, П. И. Ефимов, Н. А. Начинкин, Г. В. Средин, И. М. Мороз, А. Н. Ефимов, А. П. Силантьев, И. Ф. Халипов, П. Т. Лукашин, В. Н. Дутов, И. И. Борзов, Г. В. Зимин, А. И. Покрышкин, Е. Я. Савицкий, Ф. А. Агальцов, С. А. Красовский, С. И. Руденко, Н. С. Скрипко, В. А. Судец, И. Н. Кожедуб, А. Е. Голованов, Г. А. Ворожейкин, А. А. Новиков, П. И. Брайко, Ф. П. Полынин.

Эрдэм бэлиг — эрхим баян

№ 6

УРИД ХЭЛЭГДЭХЭ ҮГЭ

Өөрынгөө түрэл нютагай түүхые, байгаалние шэнжэлжэ, тэрэнэй матералые хэшээлдэө, хүмүүжүүлгынгээ хүдэлмэридэ хэрэглэхэ зорилготойгоор Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүрэй һургуулиин (тиихэдэ найман жэлэй байгаа) коллектив 1963 ондо хизаар ороноо шэнжэлгын ажал ябуулга эхилһэн юм. Энэ асуудал педсовет дээрэ, һурагшадай ниитын суглаан дээрэ, пионернүүдэй дружинын сбор дээрэ табигдаа, зүбшэгдөө бэлэй. Багшанаршье, һурагшадшье тэрэниие һайшааһан юм.

Хизаар ороноо шэнжэлгын хүдэлмэрине географиин багша эмхидхэн хүтэлбэрилхэ болобо. Бии байһан, мүн суглarһан материал хэрэглэжэ, хизаар ороноо шэнжэлгын булан хамагай түрүүн эмхидхээ һэмди. Тиигээд лэ материал элбэгээр суглуулха хүдэлмэри ябуулагдажа захалба. Материал суглуулха даабарида бүхы һурагшад, бүхы пионернүүд хүртөө һааб даа. Имагтая нютагай түүхэдэ, байгаалида хабаатай материал суглуулагдаха ёһотой байгаа.

Материал, экспонат олохо зорилготойгоор үхибүүд экскурси, аяншалга хэдэг болоо. Энэ хүдэлмэридэ түрэлхидөө хабаадуулжа эхилээ.

Тиимэһээ бидэ түрэлхидэй дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха баатай болоо һэмди. Түрэлхид, нютагаймнай хүн зон тон дуратайгаар дэмжэжэ, хадагалжа ябаһан хуушанай элдэб эдлэл, амһартаһаа эхилээд, энэ тэрэ юу хээнүүдые үхибүүдтээ үгэдэг болоо һэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнда хабаадаһан бүхы хүн бидэнэй бүридхэлдэ абтанхай. Хамта дээрээ 233 хүн дайнда хабаадаа. Тэдэнэй 106-ниинь баатарай үхэлөөр алдалһан. Дайнай үедэ колхоздо 517 үрхэтэ айл тоологдодог байһан байна. Тиимэ болохолоороо, хоёр айл бүриин нэгэ хүн дайнда хабаадажа, табан айл бүриин нэгэ хүн алуулаа гэжэ ойлгохоор.

Һурагшад иимэ тоо, баримтын удхые ойлгожорхиходоо, харатан дайсадые үзэн ядадаг юм. Юрэдөө, дайшалхы алдар солын тухай материалнуудые манай багшанар хэшээлдээ гү, али хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ шадамараар хэрэглэдэг байха юм. Дайшалхы алдар солын материалда үндэһэлэн, 1972 ондо Хушуун-Үзүүртэ дайнда унаһан баатар хүбүүдэй дурасхаалда хүшөө бодхоогдоо юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнда хабаадаад, мэндэ бусажа ерэһэн олон хүн манай колхоздо бии юм. Манай «Знамя Ленина» колхозой 2-дохи бригада болодог Калиновка, ород һууринда Патрахин Логантий Илларионович гэжэ хүн ажаһуудаг. Энэ нүхэр — Сталинградые хамгаалһан хатуу шанга байлдаанда хабаадаһан байна. Сталинградые хамгаалалсаад, Украиные, мүн Польшые сүлөөлэлсөөд, Одер мүрэн дээрэ бэхилэгдэһэн «Кюстри» гэжэ немец хэрэмые, фашистнарай уурхай болоһон, Берлин хотые абалсаһан намтартай. Логантий Илларионович дайшалхы долоон орден болон медальтай, арбан хоёр дахин баясхаланда, грамотада хүртэһэн байха юм.

Манай һургуули дүүргээд, Совет Армиин албанда ошоһон хүбүүд дайшалхы болон политическэ бэлэдхэлэй отличнигууд болодог. Аха дүүнэр Гэндэн, Жалсан Бальжинимаевууд, Вячеслав Намжилов, Жаргал Даржаев, Түмэн-Баяр Цыдыпов, Баяр Дырхеев эрхим һайнаар албаа хээд бусаа һэн. Манай һургуули дүүргэһэн Сергей Доржиев һүүлэй үеын нэгэ тулалдаанда эдэбхитэйгээр хабаадажа, «Шэн зоригой түлөө» гэһэн медаляар шагнагдаа һэн. Тиихэдэ манай шаби байһан Нимацырен Дашанамжилов Эрхүүгэй сэрэгэй авиационно-техническэ училищи дүүргээд, Совет Арминн зэргэдэ алба хэнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай дүүрэһээр гушан жэл гүйсэхэ дүтэлөө. Энэ хугасаада совет хүнүүдэй шэнэ үетэн ургажа гараа. Тэдэнэр дайн тухай юу мэдэнэб? Хүнэй хөөрөөнһөө, ном һударһаа, кинофильмһээ дайн тухай юу хээ ойлгожо абана бшуу. Дайнай зоболон гээшые тэдэнэр үзөөгүй. Энэ хадаа тэдэнэй жаргал.

Тиимэһээ Коммунис парти, арад зон һурагшадай, залуушуулай сэрэгэй-патриотическа болон интернациональна хүмүүжүүлгэдэ мүнөө үедэ онсо анхарал хандуулна. Эхэ оронлоо инаг дуратай байха, ажалша абари зан, түрэл арадайнгаа түлөө габьяа гаргахаар бэлэн байха гэхэ мэтын шэнжэ шанар эдиршүүлэй дунда, тусхай дунда болон дээдэ һургуулинуудта һуража байха үедэ бүрилдэдэг ха юм даа. Тиимэһээ революциин үедэ, граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнай жэлнүүдтэ туйлагдаһан илалтанууд тухай, ахамад үетэнэй габьяа тухай һурагшадта, залуушуулда хөөрэхэ, ойлгуулха гээшэ гүнзэгы ехэ удхатай.

Тиимэһээ манай һургуулиин классуудай хүтэлбэрилэгшэд, эхин классай багшанар хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин түсэб зохёоходоо, үхибүүдэйнгээ наһые хараадаа абалсан, сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгээр элдэб хэмжээ ябуулга хараалдаг байна. Совет зэбсэгтэ хүсэнүүдэй һайндэрые, Илалтын үдэрые һүр жабхалантайгаар тэмдэглэхынгээ хажуугаар, дайнай болон ажалай ветерануудтай, сэрэгэй алба дүүргэжэ ерээд, һуража байһан студентнэртэй гү, али түрэл колхоздоо ондоо үйлэдбэридэ хүдэлжэ байһан нүхэдтэй уулзалга хэгдэдэг.

«Зарница» гэжэ сэрэгэй-спортивна наадан жэл бүри үнгэргэгдэнэ. Тэрэ нааданда һурагшадһаа гадна багшанар эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Энэ жэлдэ тэрэ наадан илангаяа гоёор үнгэрөө. Наадан дүрбэн шатаһаа бүридөө юм: жагсаалай болон дуунай харалга, хаалтануудые дабалга, Баян-Уула гэжэ үндэрые добтолон абалга, тугай нюугдаһан газарые тодорхойлго.

Манай коллективэй омогорхол болоһон Ц. Д. Доржиев мэргэн буудагша байгаа. Манай һургуулиин дружина тэрэнэй нэрые зүүжэ ябадаг. Мүн Хушуун-Үзүүр, Мухар-Шэбэр һууринуудай нэгэ-нэгэ үйлсэ баатарай нэрэмжэтэ болгогдонхой. Цырендаша Доржиевай нэрэмжэтэ шанда хүртэхын түлэ мэргэн буудагшадай мүрысөөн жэл бүри аймагта болодог. 1973 ондо тэрэ шанда манай һургуулиин мэргэн буудагшад хүртөө юм.

Илалтын үдэрэй 20 жэлэй ойн һайндэртэ эрхим һайнаар бэлдэһэнэй түлөө, сэрэгэй-патриотическа хүдэлмэри амжалтатайгаар ябуулһанай түлөө 1965 ондо бидэ Эдир түүхэшэдэй (красных следопытов) бүхэроссийска 1-дэхи конференцидэ хабаадаха путёвкоор шагнагдаа һэмди. Тиигэжэ 15 хүн Москва ошоо бэлэй.

Конференцидэ Советскэ Союзай нютаг бүхэнһөө 1500 хүн суглarһан юм. Манай үхибүүд долоон хоногой туршада олон юумэ дуулаа, һонин юумэ хараа. Мавзолейдэ орожо, Ильич багшын бэеые бараалхажа, сэдьхэл зүрхөө доһолгоо.

Поезд соо нажарай сагта хэдэн хоногто ябахадаа, вагоной сонхоор үзэсхэлэнтэ һайхан байгаалиие, элдэб нютагуудые ажаглахадаа, Эхэ оронойнгоо хизааргүй үргэниие үхибүүд ойлгоо бшуу. Энэ ушар мүн лэ хүмүүжүүлхы удха шанартай байгаа.

Сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгэ тусхай түсэбэй ёһоор ябуулагдадаг. Олон жэлэй туршада манай һургуулиин директор ябаһан Ш. Э. Эрдынеев тэрэ хүдэлмэрине тон ехээр дэмжэдэг байгаа.

1966 ондо Хушуун-Үзүүрэй дунда һургуулиин дэргэдэ сэрэгэй-патриотическа хүдэлмэри яажа эмхидхэхэб гэһэн асуудалаар аймагай семинар болоһон юм. Тэрэнһээ хойшо Мухар-Шэбэрэй аймагай бүхы һургуулинуудта тиимэ хүдэлмэри ябуулагдадаг болоо юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: уран зохёолой кружогой гэшүүд.

ТҮРЭҺЭН ГУЛАМТЫН ТҮҮХЭ

БУЛАМНАЙ МУЗЕЙ БОЛГОГДОО

Сэхыень хэлэхэдэ, хизаар ороноо шэнжэлгын хүдэлмэридэ ехэ, багагүй хабаадажа, бултадаа «тэрээгээр үбшэлжэ» ябадаг болошоо һэн. Материал гээшэ сугларжа үгөө даа. Анхандаа нэгэ класс соо эмхидхэгдэһэн булан багадажа, олдоһон, сугларһан юумэмнай багтахаяа болишобо.

Сугларһан юумэ соомнай юун үгыб даа! Хуу бии. Нэгэшье үлүү юумэн байхагүи.

Тиигээд лэ, һургуулидаа музей нээхэ хөөрэлдөөн гараа һэн. Энэ асуудалые аймагай зургаануудай, колхозой правлениин болон партийна организациин үмэнэ табяабди.

Колхоз һургуулиин газар дээрэ тусхай гэр барижа үгэбэ. Тэрэ гэрээ ёһотой гуримаар шэмэглэжэ, сугларһан бүхы материалаа бүлэг бүлэгөөр илган бүридхэжэ, хэдэн таһагтай музей нээгээбди.

Хизаар ороноо шэнжэлгын булан нээгдэжэ, һүүлдэнь музей болгогдоһоор арбан жэл үнгэрбэ. Арбан жэлэй туршада горитойхон юумэ хэгдээ юм ааб даа.

Мүнөө болоходо, этнографическа шэглэлтэй хизаар ороноо шэнжэлгын гүйсэд музейтэй гээшэбди. Музеймнай иимэнүүд таһагтай: этнографи, түүхэ, нумизматика (саарһан ба зэд мүнгэнүүдэй суглуулбари), манай колхоз, МНР-эй булан. Мүн баһа уларил шэнжэлгын тоо, баримтанууд ходо шэмэглэгдэн харуулагдажа байдаг. Манай нютагта оршодог Агшангын, Харгааһатын аршаануудай уһанай химическэ бүридэлые шэнжэлһэн зүйлнүүд байха.

Түүхын нютагай материал олоной гайхал болодог. Жэшээнь, 1763 ондо хэгдэһэн ород һэлмэ, Ярославль хотоһоо хэзээ нэгэтэ манай хизаарта асарагдаһан һүмын хонхо (16,5 килограмм шэгнүүртэй, зүүн-урда Азида наймаанай хэрэг ябуулхаар шудхагдаһан англи доллар, Урaалда оршодог Златоустда хэгдэһэн түмэр тулгуур, мамонт, заан, зубр, бизон болон эртэ урда сагай манай нютагуудта амидардаг байһан бусад амитадай яһанууд байха. Эртэ урда сагай барилгын һууриһаа (Нарһата гэжэ газарта) олдоһон шабар амһартын түгдэрхэйнүүд, түмэр зүйлнүүд түүхын таһагта табяатай.

Буряад уладай хуушанай байра байдалай зүйлнүүд һонирхолтой. Архи нэрэлгын аппарат (бэрхээг), хониной болон адуунай арһа элдэдэг талхи, хэдэргэнүүд, хуушанай эргэнэг (буфет), ламын шажанда хабаатай зүйлнүүд бии.

Нумизматикын таһагта ородой мүнгэн, зэд хашарһанууд (монетэнүүд), элдэб он жэлнүүдтэ гаргагдаһан саарһан мүнгэн (эгээл үнинэйхинь 1940 оной), Монголой, Хитадай, ЧССР-эй, ГДР-эй болон бусад оронуудай хашарһан мүнгэнүүд байха.

Совет гүрэнэй 50 жэлэй хугасаа соо Мухар-Шэбэрэй аймагай хүгжэлтые харуулһан тусхай стенд эмхидхэгдэһэн юм.

«Манай колхоз» гэһэн таһагта ажахын үйлэдбэриин сасуулбариин баримтанууд, хуряангы түүхэнь, дээдын зургаануудһаа колхоздо үгтэһэн шагналнууд һонин.

Нютагай хада уулын шулуунай, минералнуудай зүйлнүүд заатагүй табигданхай юм ааб даа.

ХИЗААР ОРОНОО ШЭНЖЭЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ОЛОН ҺАЛБАРИ

1963 оной май һара соо «Эдир метеоролог» гэһэн кружок эмхидхэгдээ бэлэй. Тэрэ кружогто эгээл түрүүн долоон һурагшад ябадаг байба. Кружогой гэшүүд нютагайнгаа сагай уларил шэнжэлхэ зорилготой байгаа. Географическа талмай дээрэ сагай уларил шэнжэлэгшэдэй пост бии болгогдобо. Эдэ мүрнүүдэй автор кружогой хүдэлмэриие хүтэлбэрилдэг һэн.

Мүн баһа һургуули соомнай дайшалхы болон ажалай алдар солын булан эмхидхэгдэһэн юм.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, хизаар ороноо шэнжэлгын хүдэлмэри гурбан шухала шэглэлтэй болоо: түүхэ ба этнографи, дайшалхы болон ажалай алдар солые һэргээлгэ, нютагайнгаа уларилай ажаглалта.

Нэгэдэхи шэглэлэй материалнууд тухай дээрэ тодорхойгоор хэлэгдээ, зарим зүйлнүүд тухай тусгаарлан хэлэхээр. Мүнөө дайшалхы болон ажалай солын булан тухай хөөрэхэ дуран хүрэнэ.

Тус буланда Доржиев Цырендаша Доржиевич тухай бэян материал ехэ һуури эзэлдэг. Энэ хүн хадаа манай нютагай юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнай үедэ суута снайпер болоһон, ерээдүйн зол жаргалай түлөө амиһаяа үгэһэн габьяатай.

Манай һургуулиин ямаршье һурагшаһаа снайпер тухай асуугаа һаатнай, нигэжэ хөөрэхэ: «Цырендаша Доржиев хадаа манай аймагай Түгнын голой Барай адаг гэжэ нютагта 1913 ондо үгытэй тарялшан Тэхын Доржо гэжэ айлайда түрэһэн юм. Эсэгэнь модошо, түмэршэ дархан солотой, ангууша хүн байгаа. Эхэнь Цыренова Мэдэгма гэжэ нэрэтэй, наяндаа дүтэлһэншье һаа, хүнгэн зандаа. Дамбажаб гэжэ хоёрдохи хүбүүнэйдээ байдаг. Дамбажаб баһал дайнда хабаадаһан хүн.

Цырендаша Доржиев хоёр хүбүүтэй байһан. Бата-Далай гэжэ ехэ хүбүүниинь — механизатор. Лубсан-Дондок хүбүүниинь аймагай газетэдэ хүдэлнэ.

Цырендаша ангууша хүнэй хүбүүн байһан тула найма наһанһаа агнуурида ябалсажа, мэргээр буудажа һураһан юм. Тиимэһээ фронт дээрэ снайпер болоо.

Арбан долоон һарын туршада манай баатар хүбүүн дайлалдаа. Бороо хурадашье, хүйтэн жабарташье дайсадаа тодожо, бэеэ нюуһан нууга сооһоо фашистнарые тоншодог байһан гэхэ. Заримдаа үдэр соогоо 8—10 фашистые тоншодог байгаа. 1942 оной май һарын нэгэ үдэр манайхинай добтолгын үедэ 17 булимтарагшадые, тэрэ тоодо нэгэ офицерые алаа. Алаһан дайсадайнгаа тоое 181-дэ хүргөөд, «Хейнкель-111» гэжэ фашис самолёт буудажа унагаагаад байхадань, тэрээндэ правительствын дээдэ шагнал — Ленинэй орден барюулагдаа. Энэ ушар 1942 оной июлиин 22-то болоо һэн...»

Снайпер тухай материал суглуулхын тула олон хүнтэй бэшэг бэшэлсээбди. Манай хандалгада дуратайгаар харюусагшадай тоодо сэрэгэй корреспондент ябаһан, мүнөө «Советская Россия» гэжэ хэблэлэй ахамад редактор Евгений Александрович Петров оролсоно. Нүхэр Петров мадаа Доржиев тухай һонин материалнуудые эльгээгээ. Жэшээнь, снайперые харуулһан хэдэхэн кинокадр юунтэй сэнтэй гээшэб!

Манай нютагһаа дайнда хабаадаһан хүнүүдые харуулһан стенднүүд байха. Жэшээнь, «Эдэнэр фронтовой замаар ябажа гараа», «Эсэгэнэрэй хэрэг — хүбүүдэйнь зам» гэхэ мэтэ. Эдэ гаршагууд доро нютагаймнай хүнүүдэй дайшалхы габьяа тухай хэлэгдэнэ, контурно картанууд дайнай үедэ ябажа гараһан замуудыень харуулна. Гвардейскэ тэмдэгүүд, медальнууд бии. «Зарница» гэжэ наадаһай материалнууд мүн лэ эндэ табяатай.

НЮТАГАЙ ТҮҮХЫН ХУУДАҺАН

Һургуулиин комсомолшууд нютагай комсомолой түүхээр материал суглуулаа. Тиихэдэ Хушуун-Үзүүртэ комсомолой түрүүшын ячейкэ 1930 ондо бии болгогдоһон гэжэ тодорхойлоо. Тэрэ ячейкын бүридэлдэ Цыдыпов Цыбикмит, Цыбикдоржиев Дашадондок, Цыренова Рыгзыма, Замбалов Занди, Цыбикова Долгор гэгшэд ородог һэн. Түрүүшын комсомолшууд зоной дунда эмхидхэлэй, соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулдаг байгаа. Илангаяа колхоз байгуулха, ехэ наһатанда ном зааха хэрэгтэ ехэ үүргэтэй байгаа.

Мүнөө тусхайта пенсионер Занди Замбалович Замбалов нигэжэ дурсана: «Һутайда ликбезэй богони болзортой курса дүүргээд, нютагтаа ехэ наһатанай багшаар хүдэлөө һэм. Нютагаймнай зон, илангаяа наһажаал эхэнэрнүүд һургуулида дуратайгаар ябадаг бэлэй, нэгэшье хэшээл гээдэггүй һэн. Ажалай һүүлээр үдэшэ керосин лампын гэрэлээр ном үзэхэ. Саарһан, ном дуталдаха...»

Хушуун-Үзүүртэ түрүүшын колхоз 1931 оной мартын 7-до эмхидхэгдээ. Улаан-Туяа гэжэ нэрлэгдэһэн тэрэ колхоздо 15 үрхэтэ айл нэгэдэһэн байгаа. Хамтын суглаан дээрэ Мункуев Бата Мункуевич гэжэ хүн түрүүлэгшээр һунгагдаа һэн.

Хухюурта-Булаг гэжэ газарта байгуулагдаһан «Одон» гэжэ колхозтой «Улаан Туяа» 1934 ондо ниилэбэ; Харгааһата гэжэ һууринда тогтоһон Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозтой 1951 ондо ниилэжэ, «Үнэн» гэжэ нэрэтэй болоо. Номто-Шэбэр, Шэнэ-Хотон гэжэ һууринууд колхозой бүридэлдэ ороо. 1953 онһоо «Шэнэ-Байдал» гэжэ колхоз тэрээнтэй ниилээ. 1954 ондо Галтай гэжэ һууринай Сталинай нэрэмжэтэ колхозтой нэгэдэбэ.

1959 ондо Калиновка, Дээдэ-Һутай гэжэ һууринуудай колхозтой нэгэдэжэ, томохон колхоз болоод, «Знамя Ленина» гэжэ нэрлэгдээ юм. Бүхы дээрээ 36748 гектар газартай. Ород болон буряадууд аха дүү мэтэ эбтэйгээр ажаһууна. Комплексно табан бригада бии. Ажахын гол һалбари — хони үсхэбэрилгэ.

«Знамя Ленина» — аймаг соогоо томо ажахынуудай нэгэн. Һүүлэй табан жэлэй туршада жэл бүриин олзо оршо миллион түхэригһөө үлүү байна. 1971 ондо 1 миллион 975 мянган түхэригэй олзотой байгаа һэн.

Һүүлэй 15 жэлэй туршада колхоз өөрынгөө зөөреэр ото барилга үүсхэжэ байгаа. Тиигэжэ һургуулиин хэдэн байшан, соёлой гуламтануудые барюулаа.

АЯНДА ЯБАХАДА АЯТАЙ

Хизаар ороноо шэнжэлгын хүдэлмэридэ жэжэ юумэн гэжэ байдаггүй.

Хизаар ороноо шэнжэлгын хүдэлмэри эхилхэдээ, бидэ аяншалгын бүлэг, команда бии болгоо һэмди. Компасоор, сагаар, элдэб юумэнэй тэмдэгээр яажа зүг олохоб гэжэ эдир аяншадта заажа үгэхэш. Замаа, зай, үндэр набтарые нюдөөрөө яажа тодорхойлго, отог тодхолго, зуруул норгоигүй абажа ябалга, түүдэг носоолго, уһа гаталалга — эдэ бүхы юумые эдир аяншад һайн мэдэхэ зэргэтэй. Мүн баһа гэмтэһэн гү, али үбдэһэн нүхэдтэ медицинскэ түрүүшын туһаламжа үзүүлжэ шадаха гээшэ угаа шухала бшуу.

Аянда ябаха һурагшадай хубсаһа хунар таатай зохид, хүнгэн байха ёһотой. Мүн үргэбшэ соогоо аянда хэрэгтэй болохо юумэ бултыень абажа ябаха юм. Наада захань зүүн, утаһаншье хэрэгтэй болохо бшуу.

Туристнуудай бэлэдхэл тусхай литература шудалалгаһаа эхилдэг.

Зарим һургуулида нэгэ гү, али олон үдэрэй аяншалга үнгэргэхэдөө, ямаршье бэлэдхэл хэдэггүй, зорилго табидаггүй, бэшэдэггүй. Туристска маршрудайнгаа паспорт табиха ёһотой юм. Жэшээнь, 1964 оной июниин 28—29-дэ үнгэргэгдэһэн аяншалгын дэбтэрһээ хэһэг харуулая. Тэрэ аяншалгые манай һургуулиин 33 166 номертой туристска отряд үнгэргөө юм.

«Аяншалгын даабари:

1. Хушуун-Үзүүр — Хухюурта-Булаг — Һүхын-Булаг гэһэн шэнэ маршрудые зураглан харуулха.

2. «Знамя Ленина» колхозой ахамад хонишон Даша Сангаевай хүдэлмэритэй танилсаха.

3. Хухюурта-Булаг, Һүхын-Булаг, Талын-Булаг гэһэн һууринуудай нэрэнүүд хаанаһаа бии болооб гэжэ мэдэжэ абаха.

4. Шэбрэг, сорол, бадан-жалсан гэһэн ургамалнуудые (эмдэ ородог юм) олохо».

Аяншалгын даабари дүүргэнгээ, үхибүүд дэбтэр соогоо нигэжэ бэшэһэн байгаа: «Хухюурта-Булаг гэһэн һуурин (анхандаа һуурин байһан юм ааб даа) Хушуун-Үзүүрһээ зүүн-хойто зүгтэ долоон модоной зайда оршодог. Гэндэнь бишыхан булаг бии. Тэрэ булаг урагшаа горхолон урдадаг. Тэрэ булагые тойроод, хухюур болошоһон хуурай модон элбэг. Тэрэ булагые хүнүүд «Хухюурта-Булаг» гэжэ нэрлэһэн байгаа. Тэндэһээ баруулжаа тэргын харгыгаар гурбан бишыхан шэлэ дабаад, Һүхын-Булаг хүрэхөөр. Хэзээ нэгэтэ модо отолжо байһан хүн эндэ һүхэеэ гээһэн юм гэхэ. Гэрээнһээ хойшо «Һүхын-Булаг» гэжэ нэрэшэһэн байгаа. Һүхын-Булаг Хушуун-Үзүүрһээ 20 модоной зайда оршоно. Талын-Булаг гээшэнь тала газарта орьёлжо байдаг. Уһа элбэгтэй тэрэ булаг үбэлдөөшье хүрэдэггүй. Тиимэһээ эндэ хонид уһаар хэзээдэшье дутадаггүй. Хорёод онуудта тэрэ газарта Шагжиев Халзан, Сандуев Боржоон гэжэ буряадууд һуудаг байгаа. Һүүлдэнь тэдэнэр Харгааһата руу нүүһэн юм. Мүнөө тэндэ Санжиева Намжилмаа гэжэ 80 наһатай хүгшэн басагантаяа хони харадаг. Эндэһээ нэгэ модоной зайда үшөө булаг бии гэжэ хүгшэн хөөрөө. Тэрэниие «Боржоонын-Булаг» гэлсэдэг. Мүн «Харгааһата» гэжэ нэрэ хаанаһаа бии болооб гэжэ хүгшэнһөө мэдэжэ абаабди. Анхан сагта Харгааһата голой эхиндэ хара баабгай байһан юм. Тиигэжэ «Харгааһата» гэжэ нютагай нэрэ бии болоһон түүхэтэй.

Һүхын-Булагай ойро эмдэ ородог ургамал олоообди. «Шэбрэг» хартаабхын набшаһандал адли набшаһатай, сагаан сэсэгтэй, 0,3—0,4 метр үндэртэй ургамал. Тиихэдэ «сорол» гээшэнь жэжэхэн сагаан набшаһатай, пумпэгэр ургамал. Хадын шулуунай забһарта ургадаг юм. «Балан-жалсан» гэжэ гоё нэрэтэй ургамал хадаа шара толгойтой аад, сагаан сэсэгтэй, үндэр ургамал.

Сангаев Дашын хонид тухай. Эндэ бүхы дээрээ 892 толгой холимог үүлтэрэй хонид бии. 875 түлгэ бии. Найман хүн хүдэлдэг. 875 эхэ хонидһоо 836 хурьган абтаа. Түлгэ хонинһоо 2,5 килограмм, тиихэдэ бүдүүн эхэ хонинһоо 4,1 килограмм нооһон хайшалагдаа. Түлгэнүүдэйнгээ 360 толгойень тарганаар, бэшыень дунда шадалтайгаар гүрэндэ тушаагаа. Хонишод хоорондоо тон эбтэйгээр хүдэлдэг. Хонидойнь байра сэбэр, һайнаар заһагдаһан».

1967 оной июниин 13-һаа 15 болотор үнгэрһэн аяншалгын дэбтэр хаража үзэе.

«Июниин 13. Үдэшын 6 сагта Хушуун-Үзүүрһээ гараабди. Бүлэгэймнэй хүтэлбэрилэгшөөр багша Г. С. Будаев томилогдоһон байгаа. Бидэ Баруун-Аса гэжэ һудал хүрэжэ хоноxo гэһэн байгаабди. Наран яһала дээрэшэг байгаа, тиимэһээ хурсаар шараха юм. Тэнгэри тиигэһээр бүрхэбэ, теэд халуун зандаа. Харгыдаа бага зэргэ бороодо сохюулаабди. Үдэшын 9 сагта һудалдаа хүрэжэ, майханаа тодхоод, гал түлижэ, һүүлдэнь сайлабабди. Эдеэлһэнэйнгээ һүүлдэ волейбол наадаабди. Һүүлдэнь түүдэгээ тойрожо һуугаад, дуу дууладабабди. Тиигээд саашанхи түсэбөө зүбшэн хэлсэбэбди. Булта эсэнхэйшье һаа, сэдьхэлдэмнай баяртай. Тиигэжэ түрүүшын үдэшэ үнгэрөө.

Июниин 14. Үглөөгүүр эртэ бодообди. Хадын саанаһаа наран һаяхан бултайжа байгаа. Ой соо гайхалтай аалин. Үглөөнэй аалин [illegible] нэй хонгёо абяан сошообо. Хамтын команда [illegible] нэй зарядка хэбэбди.

Мүнөөдэр бидэ Хандагайта һуурин хүрэжэ, дайнда хабаадаһан хүнүүд тухай нютагай зонһоо асуужа, хүшөөгэй зураг буулгахабди. Саашаа ябажа, долоон модоной зайда оршодог булагта хүрэжэ, уһанһаань шэл соо хэжэ абахабди.

Хахад замаа ябаад байхадаа, амаралта соносхобобди. Һуужа бага зэргэ амараад, саашаа ябабабди. Бүрхэг үдэр байбашье, бороо оробогүй. 13 саг 30 минутада Хандагайта хүрэбэбди. Манай зол боложо, түрүүн уулзаһан хүмнай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнда хабаадаһан хүн байшоо. Тэрэ хүн элдэб һонин юумэ хөөрэжэ үгөө. Манай түүхэшэн дэбтэр соогоо хөөрөөень бэшэжэ абаа. Һүүлдэнь бидэ булта тэрэ хүнтэй дүрэеэ буулгуулаабди. Тэрэ хүн үшөө нэгэ сэрэгшэниие заажа үгөө. Тэрэнтэйнь уулзаабди даа. Хандагайтаһаа 16 сагта гараабди. Бишыхан булагһаа урдажа гараһан горхондоо үдэшэлэн хүрөөд, хонолгодоо бэлдэбэбди.

Июниин 15. «Подъём!» гэһэн абяанай соностоходо, булта һэреэбди. Үглөөгүүр эртэ байгаа. Жэжэхэн бороо һабирна. Булта хүхюутэйнүүдбди. Зарядка хээд, үглөөнэйнгөө хоол бараабди. Уһанһаа абаад, гэдэргээ бусабабди. Зуурандаа Үлэнтэ гэжэ голһоо, Баруун-Асын булагһаа уһа абаха ёһотой байгаабди. Зүгөөр һүүлшын булагта хүрэжэ шадаагүйбди. Юундэб гэхэдэ, колхоздо мүнөөдэр хониной нооһо хайшалжа эхилхэ байгаа. Бидэ тэрэ хүдэлмэридэ байха ха юмбибди. Баруун-Асада хүрэжэ хоноод, үдэр эртэхэн гэртээ ерээбди даа».

Аяншалгын зорилгын нэгэн — фронтовигуудтай уулзалга һэн. Тэрэнэй хөөрөөн тусхай альбом соо бэшэгдэхэ ёһотой. Тэрэ альбом Совет засагай 50 жэлэй ойдо зорюулагдаа. Дайнда хабаадаһан Максимов Анисим Прохорович, Максимов Алексей Филиппович үхибүүдтэ һонин юумэ хөөрөө. Үхибүүд тэдэниие һургуулидаа уряа.

Максимов Алексей Филиппович 1900 ондо түрэһэн. Наһатай болоһоншье һаа, хүнгэн зандаа.

Граждан дайнай үедэ Алексей Филиппович партизан ябаһан, Антонов Яков Демидовичтэй хамта дайлалдаа. 1938—1939 онуудта Максимов Хасан нуурта, Халхын-Голдо болоһон байлдаануудта хабаадаа, финскэ дайндашье ябаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайн соо Прибалтикада, Воронеждо, Харьковто, Сталинградта дайлалдаа. Улаан Одоной ордентой, «Шэн зоригой түлөө», «Германиие илаһанай түлөө» болон дайшалхы хэдэн медальтай. 5 дахин шархатаа, 3 дахин контузи абаа. Армиһаа табигдахадаа, ажалай фронт дээрэшье һайн ябаа. «Ажалай габьяагай түлөө» гэһэн медаляар шагнагдаа.

Максимов Анисим Прохорович гээшэнь баһал партизан ябаһан.

Манай һургуулиин аяншалгын отрядууд аймагай слёдто 5 дахин хабаадаа. Тиихэдээ республиканска слёдто 3 дахин хабаадаһан юм.

Һурагшадай дунда сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгэ ябуулха асуудалаар багшанарай конференци 1972 ондо үнгэргэгдөө һэн. 1972—1973 онуудай һуралсалай жэлдэ патриотизмын темээр нилээн олон хэмжээ ябуулга бэелүүлэгдээ. «Минии түрэл Буряад орон», «Ажалаараа хүн агууехэ юм» гэһэн сборнууд болоо. «Геройнууд бидэнтэй зэргэлээд ябана, геройнууд үхэдэггүй» гэһэн темээр тусхай долоон хоног хээбди. «Мүнхэ наһатан» гэһэн темээр дружинын сбор боложо, дайнда хабаадаһан хүнүүдтэй уулзалга хэгдээ.

В. И. Ленинэй, тэрээнтэй хамта хүдэлһэн хүнүүдэй намтарай һайхан жэшээ дээрэ патриотическа хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулхада һайн. Ахамад классай һурагшад «Совет засагай ээлжээтэ зорилгонууд», «Комсомолой III съезд дээрэ хэлэһэн үгэ» гэһэн Ленинэй зохёолнуудые, Ильичэй намтарые заатагүй шудалдаг. Комсомолшуудай дунда жэл бүри ленинскэ шалгалта болодог.

1972 ондо наймадахи классай һурагшад СССР-эй бии болоһоор 50 жэлэй ойе угтуулан, 15 союзна республиканууд тухай альбомуудые хээ. Тэрэ альбомууд соо сугларһан открытканууд, үнгэтэ зурагууд, фотонууд аха дүү республиканууудай ажабайдал, экономико, соёл болбосорол тухай хөөрэнэ.

1972—1973 онуудай һуралсалай жэлдэ сэрэгэй эхин шатын бэлэдхэл хэгдэдэг болоо. Тэрэниие манай һургуулиин шаби байһан Мункуев Валерий Генинович хүтэлбэрилнэ. Сэрэгэй бэлэдхэлэй кабинет, буу зэбсэг хадагалдаг таһалга бии болгогдонхой.

ХОТОНОЙ ЭДЭБХИТЭД

Музей эмхидхэхэ, шэмэглэхэ хэрэгтэ пенсионернүүд Дашабыл Будаевич Будаев, Цыренжап Цыдыпович Цыдыпов, Сультим Чимитович Чимитов, Данзан Нагмитович Нагмитов гэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадаа.

Колхозник Дугар Цыбикович Халзанов һүмын хонхо асаржа үгөө һэн Петр Панкратович Сластин Дээдэ-Һутайһаа тогоо асараа.

«Знамя Ленина» колхозой түрүүлэгшэ байһан Цырендондок Семёнович Семенов хизаар ороноо шэнжэлхэ хэрэгтэ нилээд ехэ эдэбхитэй һэн. Монголой Арадай Республикада хабаатай юумые Цырендондок Семёнович үгэһэн юм. Мүн колхозой хүгжэлтын тоо, баримтануудые ходо үгэжэ байдаг, нютагай уларил шэнжэлхэ асуудалаар һонирходог бэлэй.

Дээдэ-Һутай һууринһаа Григорий Фёдорович Антонов таряа сабшадаг гар хажуур бэлэглээ.

Хөөрөөнэйнгөө түгэсхэлдэ эдир шэнжэлэгшэдтэ хэдэн зүбшэл хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Нэгэдэхеэр, хизаар ороноо шэнжэлдэг хүн гээшэ өөрынгөө хэжэ байһан хэрэгтэ тон халуунаар дурлаха, өөртөөшье, бусадташье эрилтэ ехэтэйгээр хандаха уялгатай. Эхилһэн юумэеэ заатагүй эсэстэнь хүргэхэ шухала.

Хоёрдохёор, хизаар ороноо шэнжэлдэг турист аха хүнэй үгэ дууламгай, юумэндэ нарин нягта байха зэргэтэй. Сагай уларил шэнжэлэгшэд мүн лэ тиимэ шэнжэтэй байха. Юундэб гэхэдэ, уларил шэнжэлгын хүдэлмэридэ хүсэн хэрэгтэй бэшэшье һаа, нэгэ тодорхойлһон саг соогоо үдэр бүри шэнжэлгын тоо, баримтые сэбэрээр, һайнаар бэшэхэ хэрэгтэй бшуу.

Гурбадахяар, шулуунай гү, али малтамалай зүйл олоходоо, хэзээ, хаана, хүнэй байдаг газарһаа, хэды модоной зайда олдооб гэжэ бэшэхэ шухала. Тиихэдээ, хадын гү, али һулалай, жалгын нэрые бэшэхэ юм.

Дүрбэдэхеэр, этнографическа материал (дуу, онтохо, оньһон, хошоо үгэ) суглуулхадаа, тон сэбэрээр бэшэхэ шухала. Хүниие хөөрүүлхэдээ, үгэ бүхэндэнь анхаралтай байха юм.

Табадахяар, бүхы экспонат, коллекци, мүнгэн, медаль тодорхойгоор бэшэгдэһэн байха ёһотой. Эдэ бүхы асуудалаар Гүрэнэй түүхын музейдэ (Москва), Эрмитажда (Ленинград), СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй музейдэ хандажа, зүбшэл абаа һэмди.

Зургаадахяар, аяншалгада, слёдто ошохо бүлэг эмхидхэхэдээ, ехэ анхаралтайгаар хандаха шухала. Хизаар ороноо шэнжэлдэг турист гэжэ олон юумэ мэдэдэг, шанга, элүүр бэетэй байха ёһотой. Тиихэдээ, ямаршье газарта төөрихэгүй, топографическа тэмдэгүүдые сээжэээр мэдэхэ уялгатай.

Долоодохёор, хамтын, мүн дэбтэрһээ гадна, харгынгаа схемэ, туристска маршрудай паспорт абажа ябаха хэрэгтэй.

Эдэ бүхы асуудал хараадаа абаад, эмхитэйгээр хүдэлхэдэ, хэрэг бэтэмжэтэй байдаг юм.

Б. ЦЫРЕНОВ,
Хушуун-Үзүүрэй дунда һургуулиин багша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: сагай уларил шэнжэлэгшэд.

Энэ хуудаһые Ц. ДОНДОГОИ хэблэлдэ бэлдээ.

АРАДАЙ ТҮҮХЫЕ ДОМОГЛОН ЗУРАГЛАГША

А. Бальбуров 1930-аад онуудта зохёол бэшэжэ эхилhэн юм. Рассказуудайнь анха түрүүшын согсолбори 1950-яад онуудаар хэблэгдэн гаража, уншагшадай анхарал татаа бэлэй. «Зэргэнтэдэ» гэжэ номдонь ороhон рассказуудынь гол түлэб ажабайдалhаа абтажа бэшэгдэhэн, тиимэhээ hонирхолтой, уншагшадай ажабайдалда тохёолдоhон зарим нэгэ ушар ээлүүдгүй hануулха юм. Жэшээнь, «Ихтиозавр», «Айлшан» гэжэ рассказуудыень hанаа амархан уншажа болохогүй, ажабайдалай орёо хүшэр, онсо hонирхолтой үйлэ, хэрэг тухай бодомжолхо ушартай болгодоно. Жэшээнь, «Айлшан» гэжэ рассказ дотороо нэгэ басаганай хуби заяа зураглана. Энэ басаган hургуулида hуража байхадаа, үнэн сэхэ, налгай даруу абари зантай байhаар харуулагдана. Харин хадамда гарахадаа эгсэ хубилжа, гансал баяжаха тухай сэдьхэнэ. Басаган гансата тиимэ болоогүй, энээндэнь тойрожо байhан хүнүүд зэмэтэй гэжэ зохёолшо ойлгуулна. Жиирэй хүн иимэ ушарые обёоронгүй гараха hэн. Харин уран зохёолшо шүүрдэн абажа, иимэ ахир ябадалые шүүмжэлhэн удхатай рассказ бэшээ.

Ажабайдалай бүхы асуудалнуудаар уран зохёолшын hонирхожо, онсо өөрын маяг хэлбэритэй зохёол бэшэхэ шадабаритай байhаниинь үшөө тиихэдэ элирээ hэн.

Уран зохёолшо Данри Хилтухинтай хамтаржа «Ажамидархыеш захирнаб» гэжэ баримтата туужа бэшэhыень булта hайн мэдэнэбди. Энэ зохёол дотороо буряад арадай алдарта хүбүүн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Смоленщинын газар дээрэ партизанска бригада хүтэлбэрилжэ, немец булимтарагшадые бута hамна сохилсоhон Гуржап Очиров тухай, тигээд илалтын үдэрые дүтэлүүлэлсэhэн тухай тодо хурсаар зураглана.

Дайнай үедэ баатаршалга гаргаhан буряад хүбүүдэй дайшалхы замые бодотоор харуулhан номууд тиимэшьс олон бэшэ. Тиимэhээ А. Бальбуров Д. Хилтухин хоёрой ном илангаяа ехэ удха шанартай. Залуу үетэниие Эхэ орондоо хэлбэришэгүй дуратайгаар хүмүүжүүлхэ нангин хэрэгтэ ашатайгаар нүлөөлхэнь дамжаггүй. Оло дахин хэблэгдэжэ гараа, тиигэбэшье номой магазинда олохонь бэрхэтэй. Баримтануудые тон шадамараар хэрэглэхэhээ гадна, имагтал удха түгэлдэр, уран гоё найруулгатай ном бэшээ ха юм.

Нүгөө hайн талань гэхэдэ, туужа дотор олон яhата совет сэрэгшэдэй абари зан, hанал эрмэлзэл, таhаршагүй бүхэ хани нүхэсэл ялас гэмэ хурсаар харуулагдаа. Тиимэhээл манай сэрэгшэд ямаршье дайсанhаа булюу хүсэтэй байна бшуу.

Һүүлэй жэлнүүдтэ А. Бальбуров «Бидэ Байгалай саана ажаhуунабди», «Сагаан hара», «Чау-Чау» гэжэ туужануудые, мүн «Зэдэлээтэ зэбэнүүд» гэжэ нилээд горитой роман бэшээ. Гэхэтэй хамта «Хуби[illegible]алай дүлэн соогуур» гэжэ зүжэгыень hонирхон хараhан, публицистическэ статья болон очеркнуудыень [illegible]ншаhан байнабди. Ямаршье жанрта бэлигтэй бэрхэ зохёолшон байhанаа харуулаа.

Роман эгээ хүшэр жанр гэжэ мэдээжэ. Роман бэшэхын тула ажабайдал нилээд hайса мэдэхэ, уран найруулгын ёhо гурим тон зүбөөр, өөрын онсо маягтайгаар хэрэглэхэ хэрэгтэй бшуу. Тиихэдэ «Зэдэлээтэ зэбэнүүд» гэжэ романиинь уран зохёолшын баян бэлиг шадабаритайе, энэ талаар дүй дүршэлтэйе харуулна.

Агуу Октябриин хубисхалай урда тээхи хүдөө нютагай байдал зураглана. Үгытэй ядуу, харанхы мунхаг байдалтай хүнүүдые зураглан харуулхадаа, тэдэнэй ухаан бодолые, сэдьхэлэйнь нюусые тодо hонор, ойлгосотой болгоно. Нэгэ нютагта болоhон үйлэ хэрэгүүдтэй уншагшадые танилсуулаад, хүн бүхэнэйнь ажаhуудалые, hанал бодолые ёhо гурим соонь дадхаан зураглана.

Заха дүлии газарта ажаhуудагшье hаа, геройнуудынь үе сагай дабшасаhаа гээгдэнэгүй, ажабайдалаа hайжаруулха тухай бодомжолно. Хэрбээ түрүүшээр баян ангитай миил хара хүсөөр тэмсэхэ гэжэ бодомжолдог hаа, харин hүүлээрнь ташха ондоо болонхой, революционно хүдэлөөнэй нүлөөндэ оронхой, дайсадаа илгаруулан танина. Сэбэр hайхан hанал бодолтойород революционер-большевигүүдэй hургаал заабари ами наhанайнь ёhотой зэбсэг болоно. Гансал нэгэ нютагтаа hуужа байнагүй, харин зарим геройнуудынь хото городоор ябасагаажа, юунэй боложо байhые hайн мэдэжэ эхилнэ. Тиигэжэ урдань буруугай бэлшээриhээ холо ошожо үзөөгүй ябаhан буряадууд революционно тэмсэлэй харгыда гарана.

Жэшээнь, Ута Мархаас бага наhанhаа уйдхар зоболон гээшые нилээд үзэhэн байна. Мани гэжэ багасанда дурлажа, хүбүүн ажабайдал тухай тад ондоогоор бодомжолжо захална. Хайрата инаг басагантайгаа айл бүлэ боложо, зол жаргалтай ажаhууха тушаа сэдьхэнэ. Теэд хүбүүнэй аза талаан буруулжа, hанаhан hаналынь хүсэлдэнэгүй. Зүгөөр эндэ Ута Мархаас зэмэтэй бэшэ. Нютагай баянда али зэргээр харшалуулжа, доромжолуулжа ябаhан Мани басаган тэсэнэгүй, наhа барана. Тэрэ холын орёо хүшэр байдалай манан соогуур төөрижэ ябаhан хүбүүн олон юумэ бодоно, туйган түлюур байдалайнгаа гол шалтагаае ойлгожо ядана. Тиигэбэшье Орбод, Питрээ гэгшэдhээ үhөөгөө абахые оролдоно. Тиигэхын тула hайншье, муушье юумэндэ ороно. Ута Мархаасые ёhотой революционер болоhыень уран зохёолшо онсолон харуулаашьегүй hаа, революционно тэмсэлэй харгы замда гараhыень эли бодо харуулна.

Хүн бүхэниинь онсо өөрын маяг шэнжэтэй, hанал эрмэлзэлтэй. Жэшээнь, Савелий Кузнецов Михаил Дорондоев хоёрой өөhэд хоорондоо тоосолдоходо, бэшэ геройнуудайнь түхэл шарай, абари зан ойлгосотой, эли тодо болоно. Зүгөөр Кузнецов Дорондоев хоёр ондо ондоо түхэлэй, шэглэлэй хүнүүд болоно. Ажабайдалай хуймаан тэрэ хоёрые нэгэ нютагта уулзуулаад, харгы замаа шэлэжэ абахыень дурадхана. Хожом революционер болоhон Савелий Кузнецов хүн зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа, революциин нангин хэрэгтэ хүнүүдые бүри олоор хабаадуулхые оролдоно. Хүн зондо налгай зохидоор хандана, түбшэн даруу абари зантай байhанаа харуулна. Бэрхэшээлтэй байдалда оробошье, шэлэhэн замhаа халташье хадуурнагүй, эрид сэхэ ябана. Энээниень уран зохёолшо зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмөөр зураглана. Харин эрдэмтэ Михаил Дорондоев хэды дабхар мүлжэлтэ доро тулижа ябаhан буряад арад тухай, тэрэнэй саашанхи хуби заяан тухай уйдхар гуниг түрүүлмээр дуугардагшье hаа, зол жаргалта байдалайнь түлхюур ололсохо тушаа сэдьхэлээ зобононгүй. Тиигэбэшье эрдэмтэ-багша угсаата зоноо гэгээрүүлхэ хэрэгтэ бэеэ зорюулна. Тиимэhээ ноён болохоо арсана, нютаг зониие доромжолжо байhан ахатайгаа муудалдана, зөөри суглуулагшадта дураа гутана.

Хэр угhаа эрхэ сүлөө тээшэ тэгүүлhэн, Ленин багшын ашаар эрхэ сүлөөгөө эдлэhэн буряад арадай түүхын нэгэ шатые А. Бальбуровай энэ номынь харуулна бшуу.

Н. ХОСОМОЕВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ГАВАНА — Кубын нийслэл хото. ТАСС-ай фотохронико.

ҺУРГУУЛИИН ДИРЕКТОРНҮҮДЭЙ СЕМИНАР

Түнхэнэй аймагай Хэрэнэй интернат hургуулида республикын интернат hургуулинуудай директорнүүдэй семинар hаяхан үнгэргэгдэбэ. Тэндэ республикын гэгээрэлэй министерствын, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай хүдэлмэрилэгшэд В. В. Батомункуева, М. М. Мадаев, мүн КПСС-эй райкомой секретарь В. К. Пахахинов, аймагай гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Т. Таханов гэгшэдэй лекцинүүдые директорнүүд шагнабад.

Сугларагшадта Хэрэнэй интернат hургуулиин багшанар гүнзэгы удхатай, методикын талаар зүбөөр ухаалагдаhан хэшээлнүүдые харуулбад. Илангаяа hонирхолтойнь, дүй дүршэлөөр элбэг юун байгааб гэхэдэ, интернациональна хани нүхэсэлэй, сэрэтэй патриотическа хүмүүжүүлгын талаар хэгдэдэг элдэб янзын хүдэлмэри тэндэ hайнаар хэгдэнэ. Эдэниинь интернат hургуулиин директорнүүд ехэ hайшаал хараа hэн.

Гадна сугларагшад hуралсалай кабинет, мастерской, мүн байра бүхэндэ ябажа, тэдэнэй хүдэлмэритэй, ажабайдалтайнь танилсабад. Хаанагүй арюун сэбэр, эстетическэ хүмүүжүүлгын эрилтэнүүдые сахижа шэмэглэгдэhэн, даб дээрээ хэрэгтэй, hонирхолтой хэрэгсэлнүүдээр хангагдаhан байба.

Интернат hургуулиин директорнүүд хүдэлмэриингөө дүй дүршэл тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдэбэд.

Тус семинар интернат hургуулиин директорнүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэлэй, педагогическа мэргэжэлэйнь дээшэлхэ хэрэгтэ горитойхон нүлөө үзүүлбэ гэхээр.

М. МАХЕЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаhан хандалга.

Хоёрдохи хуудаhанда. Республикын партийна эдэбхитэдэй суглаан тухай информационно мэдээсэл. Хэжэнгын, Хурамхаанай аймагуудай партийна конференцинүүд тухай тоосоон. Орон доторой hонин.

Гурбадахи хуудаhанда. Арадай хинагшадай городской комитедтэ. «Согтой хүхюун ажаhууна» — А. Каширнхинагай статья. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Һомондо hэтэ буудуулhан блокнот» — В. Харахиновай статья. «Паяцы» гэжэ оперо тухай hанамжа. Нютаг нютагай hонин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

14.25 — Һүүлэй hонин. 14.45 — Һурагшадай амаралтын үдэрнүүдэй үедэ. «Забhарлалгын урда тээ 0:1» — Польшын телевизионно уран hайханай фильм. 2-дохи сери — «Абарыш, Парагон!» 15.15 — **Үнгэтэ телевидени.** «Лэсси» — США-гай телевидениин уран hайханай фильм. 3-дахи сери. — «Төөриhэн хурьган». 15.40 — **Үнгэтэ телевидени.** «Хүхюу дуунуудаар, хурса үгэнүүдээр...» Хүдөөгэй агитбригадануудай Бүхэроссин харалгын лауреадуудай концерт. 17.15 — «Хани барисаата социалис оронууд Европодо аюулгүй байхын тэмсэлдэ». 17.45 — **Үнгэтэ телевидени.** «Товарищ бригада» — телевизионно уран hайханай фильм (2-дохи сери). 18.50 — 19.00 — Забhарлалга. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — **Үнгэтэ телевидени.** Бүмбэгэтэй хоккейгээр СССР-эй түрүү hуури ээлхын түлөө мүрысөөн. «Динамо» (М) — «Водник» (Архангельск) 2-дохи үе (суранзан бэшэлгэ).

Улаан-Үдэ харуулна:

20.15 — Багашуулда — «Ерыш, онтохон!» 20.45 — Һурагшадта — «Хонхо» — телевизионно журнал (буряадаар). 21.05 — Телевизионно hонин. 21.25 — Хүгжэмтэ забhарлалга.

«Орбита» харуулна:

21.35 — «Чебоксарын тракторна». 1974 он. 22.00 — **Үнгэтэ телевидени.** Москвагай академическэ хореографиин училищиин 200 жэлэй ойдо зорюулагдаhан баярай үдэшэ. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

20.15. «Семнадцать мгновений весны» — телевизионно уран hайханай фильм (8-дахи сери).

ХИЛЫН СААНАҺАА
радио • телефон • телеграф

ПРАГА

Социалис оронуудтай нягта холбоо барисаатайгаар

ТАСС

КПЧ-гэй ЦК-гай ноябриин (1973 он). пленум дээрэ элирүүлэгдэhэн дутуу дундануудые саг дары усадхан зайсуулжа, ЧССР-эй арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ гээшэ шэнэ жэлдэ бэелүүлхэ гол шухала зорилгомной болоно гэжэ КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн. ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшэ Л. Штроугал, «Руде право» газетын корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, мэдүүлээ.

Арадай ажахыдахи бүхы арга боломжонуудые hайнаар ашаглажа, түсэблэлгын, хүтэлбэрилгын хэмжээе дээшэлүүлжэ, энэ зорилго шиидхэжэ болоно.

Түсэбтэ табан жэлэй үнгэрhэн гурбан жэлэй турша соо ехэ амжалта, илалта туйлаабди. Партиин политикые бэелүүлжэ байhан ажалшадай эдэбхи улам дээшэлээ гээд Л. Штроугал хэлэбэ.

Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө залан сэхээр тэмсэдэг СССР-тэй, бусад социалис оронуудтай аха дүүгэй харилсаа холбоогоо улам үргэдхэхэдөө, иимэ амжалтануудые туйлаhан байнабди гэжэ Л. Штроугал хөөрэбэ.

Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай нэрэ хүндэ уласхоорондын оршом соо улам дээшэлжэ байна гээд тэрэ мэдүүлээ. Советскэ Союзтай, бусад социалис оронуудтай нягта харилсаа холбоо тогтоон, амгалан ёhoop зэргэ оршолгын гол ёhонуудта үндэhэлдэг политикая бэелүүлжэ үргэлжэлхэбди.

БРАТИСЛАВА

Таряашадай амжалтанууд

ТАСС

Энэ жэлдэ Словакиин хүдөө ажахын нэгэдэмэл кооперативууд, госхозууд гектар бүриhөө 330 центнер саахарай свёкло хуряажа, 1,6 миллион тонно свёкло гүрэндэ худалдаа.

ВАШИНГТОН

Харилсаамнай hайжарна

ТАСС

Советскэ Союзай ба Холбоото Штадуудай хоорондохи харилсаанай hайжаржа байhандань американ олониитэ сэдьхэлээ хананхай. Хоёр ехэороной хоорондын харилсаанай hайжарhанhаа уламжалан, бүхы дэлхэй дээрэхи шахардуу байдал hуларжа байна гээд олонхи американецууд тоолоно.

Л. Харрисай албанай зүгhөө олониитын дунда асуулта хэhэн баримтануудай ёhoop, Советскэ Союз, Холбоото Штадууд удаан болзортой хэлсээ баталжа шадаха гээд американецуудай 69 процентнь тоолоно. Асуултын дүнгүүд «Вашингтон пост» газетын шэнэ жэлэй урда тээхи номерто тунхаглагдаhан байна.

Дүтын Зүүн зүгэй хёморое болюулха талаар СССР, США ехэ үүргэ дүүргэхэ ёhотой гэжэ Холбоото Штадуудай хүн зоной 91 процентнь тоолоно.

ПАРИЖ

Юумэнэй үнэ сэн хүндэрнэ

ТАСС

1974 он французуудта муугаар эхилбэ. Январиин 1-hээ мяханай, хилээмэнэй үнэ сэн 12,6 процентээр хүндэрhэн байна. Больницануудта медицинскэ хангалгын түлбэри нэмээ. Нютагай газетэнүүдэй бэшэлэнэй ёhoop, ойрын үдэрнүүдтэ бензинэй ба бусад тулишын үнэ сэн 20 процентээр хүндэрхэ ха.

ЖЕНЕВЭ

ЭДЭ ЗОРИЛГОНУУДЫЕ ШИИДХЭХЭ ШУХАЛА

ТАСС

Ядерна дайнай аюул саралга, сэрэгэй нэгэдэлнүүдые усадхалга, Европодо хамтааран аюулгүй байдал сахилга — эдэ бүхы дэлхэйн арадуудай шиидхэхые хүсэжэ байhан гол шухала зорилгонууд болоно гэжэ «Вуа увриер» газетэ бэшэнэ.

СССР-эй үүсхэлээр зарлагдаhан Европодохи аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудые шиидхэхэ зублөөн ондо ондоо социально-экономическа байгуулалтатай оронуудай экономическа харилсаа хүгжөөхэ, арадуудай хоорондоо үгээ ойлголсолгые бэхижүүлхэ талаар шухала үүргэ дүүргэнэ гээд Швейцариин Ажалай партиин орган тэмдэглэнэ.

1973 ондо амгалан ёhoop зэргэ оршолгын гол ёhонуудые баталалгада, уласхоорондын шахардуу байдал hуларуулгада ехэ амжалта туйлагдаа гээд «Вуа увриер» газетэ бэшэнэ. Социалис оронуудай, уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин, түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүдэй хүсэ шадалай ургаhанай ашаар эдэ бүгэдэ туйлагдаhан байна.

Дүтын Зүүн зүгэй асуудалые шиидхэхэ эбэй конференциие зарлалга үнгэрhэн жэлэй гол ушар хэрэгүүдэй нэгэниинь болоно гээд «Вуа увриер» тэмдэглэнэ.

Үнгэрhэн жэлдэ капиталис оронуудай ажалшадай байдал муу, хүндэ хүшэр болоhон байна.

БОНН

В. БРАНДТЫН ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

ТАСС

Шэнэ жэлээр дашарамдуулан, ФРГ-гэй канцлер В. Брандт радио ба телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, 1974 ондо эб найрамдал бэхижүүлхын тула ехэ оролдолго гаргаха ёhотойбди гэжэ тэмдэглэбэ. 1973 ондо Зүүн Европын социалис оронуудтай ФРГ-гэй харилсаа hайжаруулха политика бэелүүлгэдэ ехэ амжалта туйлагдаа. Советскэ Союзтай, Польшотой, ГДР-тэй, ЧССР-тэй Германиин Федеративна Республика договорнуудые батадhан байна гэжэ канцлер мэдүүлбэ. Эдэ договорнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ гээшэ бидэнэй шухала зорилго болоно. Европын оронуудай хоорондохи харилсаан hайжараа.

ФРГ-гэй экономическа байдал тухай хэлэхэдээ, элшэ хүсэнэй дутагдалhаа боложо, орон доторнай хүндэ хүшэр байдал тохёолдожо байна гэжэ В. Брандт тэмдэглэбэ.

ХАНОЙ

ВИА агентствын мэдээсэл

ТАСС

Декабриин 31-дэ американ самолёдууд ДРВ-гэй олон провинцинууд, хотонууд, тэрэ тоодо Ханой, Хайфон дээгүүр тагнуулай ниидэлгэнүүдые хоёр дахин хээ гээд ВИА агентство мэдээсэнэ.

Вьетнамай Демократическа республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министерство эдэ харата муухай ябуулганууд ыень эрид буруушаан, ДРВ-гэй газар дайда дээгүүр тагнуулай ниидэлгэ хэхэеэ болихо эрилтэ Холбоото Штадуудай үмэнэ табиба.

ДЕЛИ

АРАДАЙ АША ТУҺАДА

ТАСС

Индиин хүн зоной 80 шахуу процентынь ажаhуудаг хүдөө нютагуудые электрижүүлгэ Индиин правительствын түсэбүүд дотор гол hуури эзэлнэ. Хүдөө нютагуудые электрижүүлхэ гүрэнэй нэгэдэл эдэ түсэб бэелүүлгэдэ шухала үүргэ дүүргэхэ байна. Баригдаhан, мүнөө баригдажа байhан электрын элшэ хүсэнэй 520 гаран предприяти энэ нэгэдэлэй мэдэлдэ байнхай.

Социально-экономическа талаараа эгээн лэ гээгдэнги районуудые зайн галай хүсөөр хангаха гээшэ шухала удха шанартай гэжэ энэ нэгэдэл тоолоно.

Оронойн 14 штадай 1700 hуурин тосхониие электрын элшэ хүсөөр хангаха 26 шэнэ предприяти бариха тухай проектые нэгэдэлэй директорнүүдэй совет hайшаагаа.

КАИР

ООН-ой түлөөлэгшын мэдүүлгэ

ТАСС

ООН-ой түлөөлэгшын мэдээсэhэнэй ёhoop, Египедэй Араб Республикын сэрэгэй министр Ахмед Исмаил Али ООН-hоо Дүтын Зүүн зүгтэ байдаг онсо даабаритын хүсэнүүдэй командалагша Энсио Сийласвуотой уулзажа, дай болюулха хэлсээ эбдэхэ ябадалай улам үргэдэжэ байhан тухай, Дүтын Зүүн зүгэй асуудалые шиидхэхэ Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдэй ээлжээтэ шата тухай асуудалнуудые зүбшэлhэн байна. АРЕ-гэй генеральна штабай начальник генерал-майор Абдель Гани Аль-Гамаси хөөрэлдөөндэ хабаадаа. Израилиин оборонын министр Даянтай хөөрэлдөөнүүдые хэхын тула Сийласвуо Тель-Авив ошохоёо энэ үдэр мордоhон байна.

Суэцкэ каналай баруун ба зүүн бэедэ буудалдаа зогсоохо тухай хэлсээ эбдэхэ ушар олошороо гээд ООН-ой түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

Каир, Суэц хотонуудые холбодог харгын 101-дэхи километртэ, мүн Исмаилhаа баруун-урдуур байдаг райондо буудалдаан болоhон байна. Эндэ болоhон тулалдаанай үедэ Египедэй сэрэгүүд израилиинхидта шанга харюу сохилто үгөө.

ЮУМЭНЭЙ үнэ сэнгэй хүндэржэ байhые буруушаан, Франциин үргэн ниитэ ажалшад тэмсэлэй национальна үдэр үнгэргэбэ. Орон дотор юумэнэй үнэ сэнгэй нэмэжэ байhан ушарые ажалшад эрид буруушаана.

Ехэ ехэ профсоюзууд, Компарти, социалис парти, зүүнэй үзэлтэй радикалнуудай хүдэлөөн, Нэгэдэмэл социалис парти юумэнэй үнэ сэнгэй нэмэжэ, ажалшадай байдал улам муудхаажа байhыень буруушааhан ябуулга эхилхые шиидэбэ. 1973 ондо орон дотор юумэнэй сэн 11—12 процентээр хүндэрөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Парижда демонстраци. болобо.
АФП—ТАСС-ай фото.

УНШАГТЫ, hонирхохол байхат

ҮНГЭРҺЭН ДАЙНАЙ СУУРЯАН

ПОЛЬШЫН худалдаа наймаанай «Ястарня» гэжэ судна Гамбургын портhоо гарахаяа бэлдэжэ байба. Судны команда якоряа үргэхэдөө, ямаршьеб хүндэ юумэнэй торосолдохые обёоржорхибо. Якориин татагдажа гаргагдахада, поляк морягууд уйгаргүйгөөр айhан мэгдэhэн байгаа. Юундэб гэхэдэ, замагаар хүрнэгдэшэhэн авиационно хүндэ бомбо шагтагалагдаад гаража ерээ бшуу. Халта ойлгомторгүй хүдэлсын хэгдэбэл, судна агаарта дэгдэшэхэдээ болохол. Судны капитан болон тэрэнэй туhалагшаhаа бэшэниинь бултадаа газарта бууба. Эндэ ерэhэн сапёрнууд тусхай электро-суранзата кранай туhаламжаар авиационно бомбые якорьhаа мулталжа абиба. Энэ 125 килограммай бомбо хэдынэйшье сагта тэhэрхэдээ болохо байгаа.

23 ЖЭЛДЭ ХӨӨРЭЛДЭБЭГҮЙ

ГОЛЛАНДИИН Гронинген хотын барлагша Петер ван Бурен 23 жэлэй урда тээ hамгандаа арсалдаа. хэрүүл гаргажа, тэрээнhээ хойшо хөөрэлдэнгүй, hанал бодолоо бэшэгээр хубаалдажа байгаа. Энэ үе соо тэдэнэй бэшэжэ хөөрэлдэhэн саарhан ехэ шкаф соо багтахаяа болинхой. Тиихэдэ госпожа ван Бурен дүрбэн үхибүү үбгэндөө «бэлэглэhэн» байна.

БАЙГААЛИИН БАЯЛИГ

БИРМЭ—байгаалиин ашагта малтамалай талаар Зүүн Урда Азиин эгээн лэ баян оронуудай нэгэн мүн. Эгээл иимэhээ эртэ урда сагhаа хойшо аралжаа наймаашад тэрэниие Суварнабхуми — алтаар баян орон гэжэ нэрлэдэг hэн. Вольфрам, сагаан туулган, мүнгэн, зэд ба марганецай руда эндэ угаа баян юм. Нефть, шулуу нүүрhэн, алтан, хара туулган, графит ба бусад ашагта малтамал эндэ элбэг. Бирмын газар дайда үнэтэ шулуугаар баян. Бенгалиин тохойдо жэмhэг абтадаг. Эдэниие худалдажа Бирмын гүрэн жэлдээ ехэ олзо оршо олодог байна. Ганса энэ жэлдэ аукцион дээрэ үнгэтэ шулуу, жэмhэг, нефрит худалдажа, 6 миллионhоо үлүү долларой олзо абаhан байха юм.

Бирмын нефтиин нэгэдэл Бенгалиин тохойн эрье шадараар нефтиин баялигуудые бэдэрнэ.

ҮЕ МҮСӨӨРӨӨ ХОЛБОЛДОҺОН ҮХИБҮҮД

САБИРГАЙГААРАА холболдоhон хоёр эхир басаган Рангунай хүүгэдэй түбэй госпитальдо түрэбэ. Бирмын медигүүдэй hанамжын ёhoop, энэнь дэлхэйн медицинын түүхэдэ хоморой ушар болоно. 3.600 грамм шэгнүүртэй эхир үхибүүдэй бэень яhала hайн. Мүнөө Бирмын түрүү бэрхэ хирургнууд эдэнэй хойноhоо адаглалга хэжэ байна. Тиин эдэниие hалгаахын тула операци хэхэ юм.

ОНСО ҺОНИН ВЫСТАВКЭ

ДЖАКАРТА. Һүүлэй мянган жэлэй турша соо гаргагдаhан Индонезиин зэд ба саарhан мүнгэнэй выставкэ эндэ эмхидхэгдэбэ.

Колониализмда эсэргүүгээр Индонезиин арадай хэhэн тэмсэлэй түүхэ шэнжэлэгшэдтэ эдэ бүгэдэ ехэ hонирхол үүсхэнэ. Һүүлэй хэдэн арбаад жэлэй турша соо гаргагдаhан саарhан мүнгэн олоной анхарал татана. Һурагшадай дэбтэрэй хуудаhан дээрэ барлагдаhан саарhан мүнгэн эдэнэй дунда бии. Голландиин колонизаторнуудта эсэргүү тэмсэлэй жэлнүүдтэ иимэ мүнгэн байhан түүхэтэй.

ХОМОРОЙ ШУХАГ ЧАС

БУХАРЕСТ. Румыниин Лудуш гэжэ тосхондо ажаhуудаг хүн хүбүүндээ угаа hонин бэлэг бариба. Тэрэ тускай программаар хүдэлдэг час зохёон бүтээгээ. Энэ час саг, үдэр, хоногые, hара жэлые харуулхаhаа гадна, гэр соохи электрын гэрэл, үүдэнэй хонхо, мүн радио, телевизор, магнитофон хүдэлгэжэ, болюулжа шадаха байна.

10 километр хүрэтэр зайда захиралтанууд дамжуулагдажа шадаха.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:
г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

 □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР □ Н-00303. Заказ № 00444